

SKUTEČNOST

N E Z Á V I S L Á R E V U E

Ř I D I R E D A K Č N Í R A D A

Ročník III.

Listopad—Prosinec, 1951.

Číslo 8—9.

O B S A H

NOVÉ PERSPEKTIVY	<i>Karol Belák—Ladislav David</i>
STŘEDNÍ EVROPA A FEDERALISMUS	<i>Ladislav Čerych</i>
PODMINKY VÝCHODOEVROPSKÉHO OBROZENÍ	<i>Edwin J. Pratt</i>
TEŽKA INDUSTRIALISACE STŘEDNÍ EVROPY	<i>Miloš Vaněk</i>
LIDÉ A UDALOSTI	
ROZHOVOR S KARLEM ČAPKEM	<i>Antonín Hrubý</i>
SPISOVATELE MLUVÍCÍ A MLČÍCÍ	<i>Pavel Tigríd</i>
NOVÁ UČEBNICE POMSTY?	<i>Petr Demetz</i>
HUSŮV LID V EVROPE	<i>Dr. J. Novotný</i>
O ZÁKLADY MRAVNOSTI — DISKUSE	<i>Křesťanská Akademie, Václav Deyl</i>
TRAKTÁT NA POKRAČOVÁNÍ	<i>Albert</i>
VÝNATEK Z DOPISU	<i>M. L.</i>
BÁSNĚ: ČAS HLEDÁNÍ	<i>Jiří Kovtun</i>
VZDECH, POLOVINA ŽIVOTA	<i>přel. Ivan Blatný</i>

Technické důvody nám znemožnily vydat Skutečnost v měsících srpnu, září a říjnu. Věříme, že čtenáři pochopí obtíže, na něž naráží vydávání nezávislého časopisu a omluví nás. Náhradou za čísla, která nevyšla, prodlužujeme ovšem platnost všech předplatných o tři měsíce.

Administrace.

SKUTEČNOST SE PŘEDPLÁCÍ:

- V ANGLII: Postal Orderem nebo šekem na adresu H. J. Hájek, 28, Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.
- V AUSTRALII: obyčejným poštovním poukazem (Postal Order) na adresu Zdeněk Slouka, Mitchell Library, Macquarie St., Sydney, NSW. Korespondenci na tutéž adresu.
- V BRAZILII: na Banco Auxiliar de Sao Paulo por C.C.P. No. 78373, Rua Boa Vista 192, Sao Paulo. Korespondence na Skutečnost, Caixa Postal 8347, Sao Paulo, Brasil.
- V HOLANDSKU: na pošt. účet č. 564075 (název účtu Ir. Vlad. Brůža, Bijlhouwerstraat 5, Utrecht. Na tuto adresu řiďte také korespondenci).
- V ITALII: na adr. Skutečnost, Viale Medaglie d'Oro 200, Roma, Italia.
- V KANADĚ: na adr. Mirko Janeček, 30, Highview Crescent, Toronto, Ont., Canada.
- V NĚMECKU: na „Skutečnost“, Postbox 6, Postamt 62, München, U.S. Zone.
- VE ŠVÉDSKU A DÁNSKU: na adr. Stanislav Schotl, Linnegatan 15, Limhamn, Malmö, Sweden.
- VE ŠVÝCARSKU: na pošt. šekové konto č.: II 16636 (Lausanne). Název účtu Lad. Čerych, St. Sulpice - Vd. Na tuto adresu řiďte také korespondenci.
- V USA: mezinár. převodem, šekem nebo bankovkou v dopise na adr. H. J. HÁJEK, 28, Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.

Čtenářům v zámorí můžeme SKUTEČNOST zasílati též letecky. Roční předplatné včetně letecké zásilky činí pro USA, Kanadu, Mexiko, Jižní Ameriku \$10, pro Australii, Nový Zéland pacifické ostrovy 3 australské libry.

Prosíme, aby předplatné v zemích, kde nemáme své zástupce, jakož i veškerá korespondence týkající se časopisu, byla zasílána výhradně na adresu:

H. J. HÁJEK, 28, Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.

PŘEDPLATNÉ ROČNĚ:

AUSTRALIE	austr. sh. 30	KANADA	\$ 5
BELGIE	frs. 150	NĚMECKO	DM 12
VELKÁ BRITANIE A IRSKO	£ 1	NORSKO	K 15
BRAZILIE	Cr. S. 100	ŠVÉDSKO	K 14
FRANCIE	frs. 1000	ŠVÝCARSKO	frs. 12
HOLANDSKO	zl. 12	USA	\$ 5
ITALIE	lir 2000	MEXIKO	\$ 5

NOVÉ PERSPEKTÍVY

KAROL BELÁK — LUDEK DAVID.

JE možné, že šok, ktorý utrpely demokracie v srážke s totalitným štátom v dohľadnej dobe pominie. V čom spočíval ten šok? Zhruba v tom, že oproti očakávaniu veľkej väčšiny kvalifikovaných demokratov sa totalitný štát nielenže udržal, ale vyvinul dokonca silu a životaschopnosť na základoch celkom iných, než sú klasické predstavy o dobrom a silnom štáte. Ten silný a vitalný totalitný štát nespočíva na dobrovoľnom súhlase ovládaných, na slobodnej verejnej mienke, na decentralizácii, samospráve a podobných veciach, v ktorých predošlé generácie videli predpoklady zdravého a silného štátu. Odtiaľ ten šok. Celá demokratická koncepcia sa ocitla jedným razom akoby vo vzduchu, bez nároku na obecnú platnosť a správnosť, v nebezpečnej blízkosti predstav, ktoré nazývame ilúziami, alebo chimérami. Súčasne s nárastom viery v realnosť a nosnosť demokratických zásad sa vyvinula predstava neobmedzených možností totalitného štátu a skoro absolútnej platnosti a účinnosti jeho prostriedkov. Obecná reakcia demokrata na totalitnú skutočnosť bolo prekvapenie, úžas, rezignácia a fatalizmus. Či to autori chceli alebo nie, je to fatálna nálada, hrôza z nelogickej, iracionálnej, neskutočnej skutočnosti, ktorá k nám hovorí z takého „1984“, zo „Žero et infini“, z „Dvadsiatejpiatej hodiny“...

Preložené do prostej reči hovoria hádam všetky knihy, beletristické i vedecké, ktoré pojednávajú o totalite, asi toto: totalitný štát je zvnútra neotrasiteľný; totalitná propaganda je všemohúca; obranné prostriedky demokracie sú v koncoch...

Patrí dnes k obecnému vzdelaniu a k dobrému tónu vidieť za totalitným štátom akúsi cudziu, obľudnú silu, rútiaci sa ľadovec alebo lavinu, celkom inú logiku, sily a zákony, než sú tie, ktoré ovládajú život v demokracii. Zdravotnískovali sme situáciu do tej miery, že sme skreslili skutočnosť. Pojali sme za základné aspekty, ktoré nimi zďaleka nie sú. Bez toho, že by sme si toho boli vedomí, pomohli sme za-

hustiť „železnú oponu“. Pomohli sme vytvoriť predstavu „záhadného ostrova“, zaľudneného robotmi, oceľovými komisármi a pancierovými divíziami. Jedným slovom: pomohli sme vytvoriť mythus o sovietskej sile. Hovorili sme napočiatku o šoku, ktorý utrpely demokracie v srážke s totalitou. Privodili sme si tento šok sami. Pri podrobnejšom a menej dramatickom pohľade na totalitný štát mohli sa demokracie úrazu vyvarovať. Stačilo správne zamerať objektív, a ten totalitný štát by vyzeral celkom ináč. Nie ako poprenie demokracie, ale ako jej jedinečné, historické potvrdenie. Celý komplex totalitného štátu sa dá pochopiť z roviny demokratickej problematiky oveľa lepšie a správnejšie, než z roviny apokalyptického videnia. Totalitný štát odstránil demokraciu bezo zbytku, to je pravda. Menej známou je však skutočnosť, že sa ten štát vyčerpáva v pravom slova smysle k smrti práve vnútorným bojom s tou porazenou demokraciou. Celý totalitný štát je prakticky strojom na potlačanie demokracie, na potlačanie kritického rozumu a slobodného svedomia, práve tých vecí, na ktorých domnelej neexistencii stojí totalitná ideológia. Totalitná prax proste vyvracia z koreňov totalitnú teóriu. Nikdy a ničím nebola demokratická koncepcia a dokonca demokratická metafyzika tak rehabilitovaná a potvrdená ako práve existenciou policajného štátu, tou stálou potrebou teroru, dozoru, prevýchovej a propagandy.

Totalitným štátom boli rehabilitované a potvrdené všetky politické zásady demokracie. Hovoríme, že súhlas ovládaných je nielen demokratický postulát, ale i predpoklad silného a produktívneho štátu... Co iného je totalitná propaganda, než pokus a vlastne zúfalý pokus urobiť tej elementárnej demokratickej zásade zadosť?

Na bodákoch se nedá sedieť, i totalitný štát to vie. Odtiaľ propaganda ako nahrážka za súhlas ovládaných. Hovoríme, že dobrovoľná poslušnosť ovládaných je nielen demokratický

ideál vlády, ale i ideál rozumnej vlády. Pozrite sa pozornejšie na komunistickú propagandu a uvidíte hneď, ako sa táto propaganda kľúčovite namáha vyvolať u svojho obyvateľstva aspoň ilúziu tej dobrovoľnosti. Vlastne nikdy sa komunistický štát nespokojuje s „musíš!“, vždy k tomu dokláda „dobrovoľne“.

Hovoríme, že pravým vládcom v demokracii je verejná mienka, že proti nej sa natrvalo vládnúť nedá. I komunisti to vedia. Preto vyvolávajú zo všetkých síl dojem, že sú v shode s verejnou mienkou, preto sa komunistické noviny tak hemžia výrazmi ako „náš ľud“, „celé pokrokové ľudstvo“, „všetci slušní ľudia“...

Čo komunistický štát podniká, je v podstate plánovité a premyslené predstieranie demokracie. Je to skutočnosť, nad ktorou sa treba zamyslieť. Teoreticky sa komunistický štát zdôvodňuje vlastne menej Marxom, Leninom, triednym bojom, dialektickým či historickým materializmom, než argumentami, prevzatými z demokracie. Prakticky sa sebazdôvodňovanie komunistického štátu deje na rovine demokratických argumentov. Komunistické noviny sú plné práve tej vôle ľudu, slobodnej kritiky, slobodných volieb, pravej humanity, skutočnej a pravej slobody, presvedčovania, samosprávy a podobne. Keby sa dostali komunistické noviny do rúk nezasvätenému, musel by tento mať dojem, že má čo robiť s ideálnym demokratickým poriadkom.

Bolo už povedané nesčísľnekrát, že je podstatou totalitnej propagandy falšovanie pojmov, napĺňanie starých slov novým významom. Prečo to však komunisti robia a prečo to robia práve s pojmami par excellence demokratickými? Nie je to vlastne východisko z najvyššej núdze? Nepriznáva sa tu komunistický štát, že puhy teror nestačí, že si musí vypomáhať aspoň pláštikom, zdáním, predstieraním, fingovaním demokracie? Nedáva tu komunistický štát za pravdu demokratickej interpretácii legitímnej moci?

Čo je legitimita moci? Tento pojem znamená v podstate, že každá štátna moc je nutne nesená sociálnou predstavou svojej oprávnenosti. Moc, ktorá nie je krytá sociálnou predstavou legitimity, sa neudrží, to je prvá téza klasickej štátovedy. Ani ten najostrejší absolutizmus by sa neudržel, keby mu nekrýla chrbát nejaká platná koncepcia legitimity, sociálne platná predstava o oprávnenosti daného poriadku. Boly doby, kedy obsahom legitimity bola „vláda z božej milosti“; dnes je „vláda ľudu“ alebo súhlas ovládaných. Až do nástupu totality sa uznávalo, že nelegitimná moc je vlastne *contradictio in adiecto*.

Fakt totalitného štátu túto predstavu ťažko otriasol. Každý videl, že komunistický štát je nelegitímny útvar, a že jednako sa drží oproti vôli obrovskej väčšiny obyvateľstva. „Komunistický štát sa zaobíde bez legitimity“, dedukoval demokrat, nevidiac a neuvedomujúc si, že prakticky všetko, čo podniká totalitný štát je úsilím o dosiahnutie aspoň zdania legitimity, že teda stará téza o neudržateľnosti nelegitímnej moci nie je totalitným štátom poprená, ale potvrdená.

Legitimita je povahy ideologickej. Vedľa nej hrá v modernom štáte rozhodujúcu rolu iný pojem, pojem funkčnosti. Nenachádzajúc oporu v legitime, neschopný vyladiť a zdôvodniť sa súhlasom ovládaných, preložil komunistický štát ťažisko svojho sebazdôvodňovania do svojej funkčnosti. To je smysel tej „výstavby socializmu“, budúceho raja na zemi, oslobodenej práce, pretvárania prírody a pod. Celý ten komunistický únik do budúcnosti, radosťných zajtrajškov, do budúceho blahobytu slobody a raja je únikom od legitimity k funkčnosti, akousi náhrádzkou legitimity...

Pre naše pojednanie nie je dôležité, či sa komunistický štát legitímne súhlasom ovládaných, či výstavbou socializmu. Dôležité je len, že sa legitímne, že sa legitímne dňom i nocou a všetkými prostriedkami, že sám doznáva, že puhy teror nestačí. Západ dosť prepadol víziám o všemohúcnosti teroru; teroristický systém sám však ani zďaleka tak nesúdi. Vrátil sa naopak k starej, klasickej koncepcii o neudržateľnosti nelegitímnej moci.

Legitimita, to je prvá bolesť a starosť totalitného poriadku. A je to súčasne problém neriešiteľný. Legitimita i funkčnosť totalitného štátu je ustavične sporná; stále sa stráca v realite hladu a teroru. „Načo je tá bieda a útlak“, pýta sa ustavične obyvateľ diktatúry. Preto musí i štát ustavične odpovedať: „Budovanie socializmu, vôľa ľudu, raj na zemi, záchrana mieru“...

Čo sa stane s komunistickým štátom, jestlize bude rozbitá jeho domnelá funkčnosť a vyvrátená bezo zbytku jeho legitimita? Čo súdi o tom sám komunistický štát?

Komunistický štát súdi, že bez zdania svojej funkčnosti a morálneho oprávnenia by zanikol. Že tak súdi naozaj, toho dôkazom je existencia propagandy. Čo je vlastne totalitná propaganda? Totalitná propaganda je aplikácia kultúry na sebazdôvodnenie totalitného štátu. Celá kultúra, všetká tvorba slovesná, výtvarná a hudobná byly zamerané na zdôvodnenie totalitného poriadku. Jedným slovom, totalitný

štát vie, čo ešte dnes Západ dobre nechápe, že otázka jeho funkčnosti a legitimacy je otázkou jeho života či smrti. Rozbíte zdanie oprávnenosti totalitného štátu, prenete za „železnú oponu“ poznanie, že totalitný štát nemá inej funkcie než samooúčelný teror, prenete túto istotu do každej ľudskej hlavy za „železnou oponou“ a totalitný štát se octne na kraji katastrofy.

Vláda bez súhlasu ovládaných nie je možná. Nebola možná za Nerona, ani za Ludvíka XIV., nie je možná ani dnes, za Stalina. Je možné ten súhlas nasugerovať, vylákať, vymámiť, je dokonca možné ho vynútiť, sú možné složité duševné stavy, pri ktorých sa hranica medzi súhlasom a nesúhlasom stiera, to všetko je možné, ale iba za jednej podmienky. Totiž, že je totalitná propaganda sama, že nemá konkurenciu, že „železná opona“ nefunguje dobre. Čo to vlastne „železná opona“?

Veľa sa o nej hovorí a píše, ale vec sa nechápe v celom svojom význame. Cítíme, že „železná opona“ je bezpečnostným opatrením totalitného štátu, ale nevidíme, že tá bezpečnosť diktatúry je spojená so „železnou oponou“ pupčatou snórou.

Povedali sme už, že totalitná propaganda je nástroj, ktorým si diktatúra buduje zdanie svojej funkčnosti a legitimacy. A povedali sme tiež, že bezpečnosť každého sociálneho útvaru spočíva predovšetkým na predstave jeho členov, že ich spoločenský útvar je funkčný a legitimný. Nuž, totalitná propaganda nie je schopná splniť svoju úlohu, nedokáže zdôvodniť totalitný poriadok, jestliže nie je chránená „železnou oponou“.

Veľmi dlho sa držala predstava akejsi všemohúcnosti totalitnej propagandy. Jestliže jej Západ pripisoval schopnosť úplne rozvrátiť ľudskú hlavu, totalitný štát vie, že to zďaleka nie je pravda. Keď sa po roku 1945 vracali domov sovietskí vojaci, našli vo svojich obciach vyhlášky, adresované civilnému obyvateľstvu: „Neverte vracajúcim sa vojakom! Po toľkom strádaní, vyčerpaní a krvavých bojoch sa súdnosť mnohých vojakov otupila. Sú nervózni, unavení a napolo omámení. Budú vám preto tvrdiť, že v mestách a dedinách kapitalistických zemí má každý človek byt zaplavený luxusnými predmetmi...“ (Bedell Smith, Tri roky veľvyslancom v Moskve, str. 401). Totalitný štát vie, že jeho propaganda je tovar, ktorý podlieha skaze pri prvom závané čerstvého vzduchu. Keď 1. septembra 1939 zakázal Göbbels počúvanie cudzieho rozhlasu, neboli zpod zákalu vyňatí ani nacistickí ministri. I oni potrebovali zvlášť povolenie od Göbbelsa, ktoré im bolo po krátkej dobe zase odobrané...

Göbbels správne poznal, že totalitná propaganda je nesmierne krehká vec, ktorá obstojí iba pod ochranným povlakom „železnej opony“.

Totalitná propaganda je vec nesmierne krehká. Jej krehkosť je v povahe faktov, ktoré predkladá na verenie. Tie faktá sú totiž príliš neuveriteľné, príliš nelogické, príliš protikladné a príliš v rozpore s každodennými skúsenosťami prostého občana. Ako ukazujú doterajšie skúsenosti, bolo by možné prinútiť človeka, aby veril nesmyslom, ale len vtedy, keby bola totalitná propaganda sama, keby k občanovi nikdy nedošli iné zprávy, informácie, argumenty a myšlienkové pochody, než tie, ktoré predpisuje Agitprop. Jestliže táto podmienka nebude splnená, bude totalitná propaganda bezmocná. Vyvolá dokonca taký odpor vo verejnej mienke, že sa stane argumentom občana proti totalitnému štátu, miesto, aby bola jeho posilou.

Čítame často rôzne návrhy západných štátnikov, ktorí sa usilujú prehovoriť Sovietov, aby „zdvihli oponu“, aby zaručili slobodu informácií a kultúrnemu výmenu. „Budte múdri,“ radí Západ, „zdvihnite oponu a všetko bude v poriadku, zmiznú výhrady a nedôvera, ktoré všetky vyplývajú iba z neznalosti...“ Málo kto si uvedomuje, že žiada od totalitného štátu vyslovenú nemožnosť. Ten štát nemôže zdvihnúť oponu a nikdy ju nezdvihne...

„Železná opona“ je sebezáchovné opatrenie totalitného štátu číslo jedna. Zrušenie „železnej opony“ by znamenalo zrušenie totalitnej propagandy a bez tejto propagandy totalitný štát nemôže zdôvodniť svoju existenciu. Ako nesmyselný a nezákonný by sa natrvalo neudržiaval, akokoľvek by sa namáhala tajná a iná polícia. Totalitný štát nemôže všetko vsadiť na násilie, neudržiaval by sa puhyým násilím, samotný teror nestačí. Ten teror je iba opatrenie proti tým, ktorých nevedela spracovať propaganda, aby poslúchali ako-tak dobrovoľne, viac alebo menej ochotne. Jestliže bude totalitná propaganda paralyzovaná, polícia sa neubrání. Keby každý občan vzdoroval, režim by sa puhyým potlačovaním neubráníl. A je pravdepodobné, že by prakticky každý občan vzdoroval. Totalitný štát predstavuje atmosféru tak napnutú, nervóznú a podráždenú, nespokojnosť tak vášnivú, divokú a zúfalú, že iskra môže preskočiť každú chvíľu. Zpočiatku by bolo aktívnej nespokojnosti dosť málo, ale i tá by stačila paralyzovať ten ťažkopádny stroj, ktorým je totalitný štát. Akonáhle by sa dostavili prvé poruchy, nasledovali by ďalšie a pravdepodobne geometrickým radom. Bude snáď poučné narysovať aspoň stručne situáciu totalitnej moci

v Československu osem mesiacov po zahájení vysielania rozhlasovej stanice Slobodná Európa. — Toto vysielanie znamená najväčší prelom do Železnej opony k akému podnes došlo.

*

Na konci roku 1951 dosáhl pokles komunistických síl a prestíže dosud nehlubšího bodu. Dříve než si všimneme úlohy, jakou v tomto vývoji hraje demokratická intervence propagandou, je třeba alespoň heslovitě vyjádřit sílu jiných faktorů, aby náš obraz nebyl skreslen.

První je hospodářské drancování země pro sovětský zbrojní program. Úkolý pětiletého plánu, beztak už předimenzované, byly na nátlak Moskvy ještě zvýšeny. Vládní usnesení ze 17. října o ostravsko-karvinských dolech a usnesení ze 17. listopadu o hutním průmyslu přinesly jasný obraz o neúspěchu hospodářské mobilisace: v nejdůležitějších odvětvích, v dolech a hutním průmyslu není plán splněn, chybí 750.000 tun černého uhlí, pracovní morálka prý klesá, stranické a odborové organizace neplní prý své poslání vychovávat pracující k socialismu. Ostrá protidělnická politika vyvolala v dělnictvu nejen nesouhlas s režimem, ale také aktivní odpor. Tlak státu, jak se projevuje zvyšováním norem, zhoršováním sociálního pojištění, přísným dozorem v dílnách, vyvolal protitlak dělnictva. Stávky jsou sice dosud vzácné, ale existují prakticky ve formě absencí; procento zmetků roste, opožděbovanost strojů dává dost příležitosti připravovat poruchy v provozu; nedostatek spotřebních statků snaží se dělníci odstraňovat svépomocí — v pracovní době vyrábějí „melouchy“. Osazenstva závodů se vědomě brání proti novátorům a úderníkům, a odboráři museli vyslechnout od Zápatockého velkou kritiku, že nejsou s to, získat pro myšlenku socialistického soutěžení široké vrstvy. Dělnictvo nemá zájem na plnění plánu, protože praxe ukázala, že plnění norem přináší s sebou v zápětí jejich zvýšení. Tak se režim ocitl v přímém boji s tou složkou obyvatelstva, u které to právě nejméně čekal. Závody se staly tím hlavním bojištěm, kde totalitní stát zápasil s dosud málo organizovaným, ale zřetelným a úspěšným odbojem dělnictva.

Situace ve vesnicích není pro režim o nic příznivější; po násilné kolektivisaci a likvidování středních rolníků prořídila katastrofálně řady režimistů na venkově. V řadě krajů dochází k bojům, v odlehlejších místech, hlavně na východním Slovensku, už existují partyzánské skupiny. Režim musí udržovat stále vyšší počet bezpečnostních oddílů na východním Slovensku a v pohraničí.

Druhý faktor: komunistická strana získala sice monopol moci, ale boj o moc tím naprosto neskončil. Jeden z omylů západního veřejného mínění byla představa komunistické strany jako monolitního mocenského útvaru. Ve skutečnosti se strana podobá všemu možnému, jenom ne monolitu; uvnitř strany se rozvinuly mezi jednotlivými skupinami boje o větší podíl moci a privilegií. Slingáda, likvidace Clementise, Husáka, Novomeského, odstranění celé řady krajských a okresních tajemníků, to všechno bylo jen předehrou k rozsáhlé čistce, která počíná zatčením Rudolfa Slánského, kdysi všemocného generálního tajemníka. Protože o něm i o jiných likvidovaných je známo, že upřímně nenáviděli demokracii a sloužili bez skupulí Moskvě, není možno vysvětlovat jejich odstranění jen jakýmsi sklonem k titoismu. Jde skutečně jen o likvidaci mocenských konkurentů. Tak ovšem představa monolitního útvaru táje jako sníh na slunci. Režim ostatně není ani schopen nějak vysvětlit to štěpení ve vedení strany; zatčení náměstka ministerského předsedy vyřídili čtyřlůdkovou zprávou. Tak mezi aparátem a členstvem strany se rozevírá propast.

Připojíme-li k těmto dvěma hlavním slabínám režimu, totiž k přepětí československého hospodářství a roztržiténosti strany ještě další fakta, totiž stálý pokles životní úrovně, rostoucí tlak policejního aparátu, obecnou psychosu nejistoty, stále častější zjevy aktivního odporu, je zjevné, že celý aparát totalitního státu je přetížen úsilím zakrýt své slabiny a zneškodnit resistenci. Jeho staré metody přestávají však účinkovat, protože lidé nalézají pro svůj boj metody nové.

Ve 48. roce nikoho nenapadlo odejet z Československa s celým rychlíkem. V roce 51 už modrá armáda zajistila československým demokratům primát v tomto revolučním překonávání „železné opony“. Množí se případy přechodu, kdy lidé neutíkají, ale jedou na obrněných autech, s puškami v rukou. Na Šumavě stříli už také jiní než SNB. — V únoru 48 nedovedl nikdo z demokratů proti komunistům střelit, ačkoli to byla jediná možná odpověď. V roce 51 českoslovenští zemědělci brání svá pole s puškou v ruce a využívají si účty s komunistickými agenty na vesnicích. Počet přepadů na hlídky SNB stále roste, totalitní stát platí za své STB a SNB zvláštní životní pojistky.

Všechny tyto skutečnosti chce propaganda přejít mlčením. A výsledek? Komunistická propaganda karikuje život, protože se snaží vykastrovat z něho devět desetin faktů, které pouhou svou existencí popírají legitimitu tohoto re-

žimu. Skutečný život a jeho karikatura v agitpropčickém podání mají jen mizivě málo společných rysů. Není nadsázkou, když tvrdíme, že totalitní propaganda je na míle vzdálena životu, starostem a otázkám občanů, že se pohybuje ve vduchoprázdné. Vycensurovala sociální problematiku tak důkladně, že jí zbyl jen slovník frází a bezobsažných sloganů.

Její jedinou záchranou byla, „železná opona“. Jakmile přestal tento kouzelný kruh fungovat, ocitli se režimisté bez ochrany. Před osmi měsíci začala stanice Svobodná Evropa celodenní vysílání, v bezprostředním a stálém styku s domovem, nezávisle na nějaké vládní politice. Zahájila tak mnohem radikálnější cestu, než dosavadní vysílání Londýna, Hlasu Ameriky a Paříže. Do uzavřeného systému totalitního státu vnikl nový rozkladný element, který působí řetězovou reakci v myšlení obyvatelstva a podemílá režimu půdu pod nohama. Agitprop se ocitl před řešením úkolu neřešitelného: jak likvidovat pravdu, kterou nemůže likvidovat STB. Nejdříve se pokusili stanici mechanicky umlčet. Současně se zahájením středovlnného vysílání spustili svou rušící stanici, a postupně staví rušičky v nejrůznějších krajích. Proti krátkovlnnému vysílání jsou však bezmocní; tyto programy jsou ve všech místech republiky slyšitelné, a co důležitějšího, jsou poslouchány s větším zájmem než Praha. S rušičkami to tedy nešlo.

V květnu se agitprop halil do hlubokého mlčení. Ani zprávačka o tom, že zářná emigrace zahájila štvání proti milovanému lidově-demokratickému neřádu na nové vysílače. Nic, ticho. Tato pětrosí politika však nepůsobila příkladně na občanstvo, počet posluchačů zahraničního rozhlasu rostl. Zdánlivě všemocná totalitní propaganda prohrála první kolo na celé čáře tím, že mlčela. A jakkoli to zní paradoxně, druhé kolo prohrála právě tím, že začala odpovídat. Celý smysl totalitní propagandy byl přece nikoli v tom, aby důkladně vyjadřovala režimistické názory, ale právě v tom, aby žádná svobodná otázka, informace či polemika nerozrušila její systém lži. Tím, že začali odpovídat, vzdali se svého tak horečně hájeného monopolu a připustili existenci jiného světa, než je totalitní systém. Začarovaný kruh zmizel, a totalitní propaganda se objevila v celé své nemohoucnosti.

Po několika týdnech pražský režim uznal, že mlčení není úspěšná taktika. Uvěřejnil protestní notu, odevzdanou 22. května Spojeným státům, ve které se snažil umlčet stanici protestem. 21. července následovala nová nota. Protože si komunisté jistě nedělali iluze o úspěš-

nosti svých protestů, sloužil jim text noty hlavně k tomu, aby po prvé zaútočili na zahraniční rozhlas v domácím tisku a rozhlasu. A pak se objevily první vlašťovky: nadávkové sloupky, objednané a v sekretariátech vyrobené dopisy čtenářů, karikatury v Dikobrazu. Agitprop nastoupil do boje.

Ten nástup byl současně jeho velkou porážkou. Totalitní stát přiznal, že nemůže mlčet k myšlenkám a zprávám, o kterých mluví jeho občané. Přiznal, že se musí pustit do diskuse s občany i o těch otázkách, o kterých chtěl mlčet. Totalitní stát nediskutuje; komunisti nediskutuje, když nemusí; tentokrát, jak vidět, musel.

Za několik dalších týdnů komunisté uznali, že nadávkové dopisy a karikatury nestačí a zapojili svou první garnituru. V Tvorbě, Rudém Právu, Lidových Novinách se vrhli na zahraniční rozhlas a pojmovým žonglérstvím se snažili zneškodnit některé komentáře. Uvedme tu pro ilustraci alespoň jeden případ.

Když jsme ve Skutečnosti razili pojem intervenční demokracie a snažili se o jeho fundování etikou, historickými fakty a nutností akce, věděli jsme, že jediné demokratické intervence je tou správnou metodou, jak rozvrátit komunismus. James Burnham dal svou knihou *The Coming Defeat of Communism* Američanům konkrétní návod, jak intervenční demokracii uvést v život. Stanice Svobodná Evropa vděčí za svůj rychlý start do značné míry právě argumentům Burnhama. Když tato stanice začala ve svých komentářích mluvit o nástupu intervenční demokracie, reagovali na to komunisté velmi vztekale; zvětřili v těchto slovech politický dynamit. Nahonem vyrobili útočné sloupky bez logiky i vtipu, pak se odhodlali věnovat intervenční demokracii celou stránku Lidových Novin. arciže v obvyklé úpravě; ocitovali z relací jen několik vět, ale ani s těmi si nevěděli radv. Ukázalo se, že totalitní propaganda bez čteníka je bezbranná jako nemluvně. Proti faktům a logice postavila jen nadávky.

Pro ohlas zahraničního rozhlasu je charakteristické, že režimistický tisk téměř nikdy necituje, ale vyrábí „parafráze“; staví násilné paralely mezi lidmi a událostmi, mezi kterými žádná souvislost neexistuje. Tak hlavním argumentem proti stanici Svobodná Evropa mělo v začátku být, že je v Mnichově. Z toho agitprop ruže vyvodil, že Chamberlain a exil iedno a totéž jsou. Dnes už přešli k jiné metodě: čtyři v agitpropu pitvají známý odposlouchávaných programů, pídí v exilovém i zahraničním tisku po datech, chybách a drobnostech, kterých by se mohli chytit a použít jich

ke skandalisování exilu. Současně s útoky na zahraniční rozhlas jdou ovšem i útoky na exilové politiky, z nichž Rudé Právo napadá na prvním místě Petra Zenkla jako představitele první republiky. V útocích na exil těží komunistická propaganda právě z existence a činů těch nedemokratických složek, jako jsou slovenští separatisté a prchalovci, a jejich dohody se sudetskými Němci prohlašuje za dohody celého exilu. Pro budoucnost je nezbytně třeba se s touto záležitostí co nejdůkladněji vypořádat, a vzít tak agitpropu jediný vítr s plachet.

Celkově však reakce totalitní propagandy byla velmi nemohoucná a podobá se vlastně jejímu fiasku. Všemocná totalitní propaganda staví rušičky, organizuje odposlouchávání, po věruje své psavce studiím zahraničního rozhlasu a tisku, posílá záznamy odposlouchaných programů rudým prominentům.

A prominentní komunisté chtě nechtě o exilu a zahraničním rozhlasu mluví. Důležité však je, že kromě obvyklého proklínání začínají t. zv. ministři mluvit o účinnosti zahraničního rozhlasu. Tak ministr Nosek, mluvě 21. 10. v Ostravě, přiznal, že zahraniční propaganda proniká mezi horníky, rozvrací jejich pracovní morálku a zasévá nedůvěru k vládním akcím. Ještě výraznější je však projev Zápotockého z 23. listopadu, kde si pan ministerský předseda postěžoval, že dostává hojně výhruhových dopisů, prý zásluhou zahraničního rozhlasu. Jak vidět, působí rozbití začarovaného kruhu propagandistického monopolu pražským komunistům velké starosti.

Režim bojuje usilovně alespoň o zachování své vlastní oprávněnosti. Bojuje však na ústupu, což je zvláště dobře vidět na druhu jeho argumentů; pro dnešní komunistickou propagandu by se nejlépe hodil termín „úniková propaganda“; nezná totiž jiné cesty pro ospravedlnění režimu, než únik do vybájené minulosti nebo ještě vybájenější budoucnosti. Orwellova vise totalitního státu, který vytrvale přepisuje minulost, se v Československu stala skutkem. Nestydaté falšování historie má rozšířit odpor proti první republice a propagační mašina stále opětuje ve všech variantách: Za první republiky byla bída, a pomine-li náš režim, čeká vás bída ještě horší. Režim už váhá užívat fráží o dnešním blahobytu a radostném životě, když denní zkušenost občana tyto fráze zesměšňuje, a tak si vypomáhá únikovými argumenty z pseudohistorie a z „vědecké“ utopie. Také tento fakt dokazuje slabost totalitní propagandy: není schopna vypořádat se s přítomností.

Srovnáme-li tyto slabiny režimu a propagan-

dy (předimenzované úkoly pětiletého plánu, vyčerpanost a nechuť pracujících, nedostatek spotřebního zboží, válečné přípravy), je jasné, že demokratická propaganda má v psychologické válce všechny trumfy v rukou, a že bude při správném postupu schopna umrtvovat totalitní stát stále důkladněji. Zatím lze říci, že Československo je psychologicky vylomeno ze sovětské fronty; československá armáda je pro Kreml armádou dokonale nespolehlivou a nepoužitelnou, a Československo jako potenciální spojenec Sovětů přestalo už existovat.

*

„Totalitní stát je zvnútra neporaziteľný“, konštatuje sa často na Západe. Táto veta bola vyslovená hádam v každej knihe a štúdiu o totalitnom štáte. Tento štát sám má však o svojej neporaziteľnosti celkom iné predstavy. Jeho strašidlo číslo 1 sa nazýva sabotáž. Pod týmto termínom sa neskrýva len zámienka pre likvidáciu politických odporcov a úchyliet. Skrýva sa za ním i strach. Systém vie, že sabotáž je preň reálnou hrozbou. Za sabotážnickou históriou, tak charakteristickou pre sovietskú interpretáciu každej opozície, odporu a nespokojnosti, sa skrýva tušenie sovietskych vodcov, že sabotáž môže byť tou pákou, ktorou sa dá vyvrátiť ich režim.

Je možné poraziť totalitný štát bez vojny? Táto možnosť sa nedá vylúčiť. Cesty, ktorými sa začína ubierať demokratická intervencia, sú nové. Nebolo by správne vyvodzovať z počiatočných a prekvapujúcich úspechov príliš unáhlené závery. Jedno však možno povedať už dnes: Pri porážke komunizmu prípadne netušene veľký a snád rozhodujúci význam vecí, ktorú demokracii tradične podceňovali: Demokratickej propagande. Ako si predstavujeme účinnú demokratickú propagandu? Bude o tom reč v niektorom z budúcich čísiel Skutečnosti.

MALLARMÉ:

VZDECH

*Má duše stoupá k tvému čelu, prosta úhy,
Kde podzim sní, a jeho drobné pihy,
K bludnému nebi andělského oka, jako prach,
O, klidná sestro, vodotrysku v teskných zahradách*

*Míř svým dechem věrně do Azuru!
— K zjhlému říjnovému nebi vzhůru,
Jež, v snění bez konce, se sklízí v nádržích
A pouští na vodu do pěny chladných rýh,
Kde listí umírá v divoké vichřici,
Sluneční paprsek, zvolna se prodlužující.
(Přel. I. Blatný).*

STŘEDNÍ EVROPA A FEDERALISMUS

V 3.-4. a v 6. čísle Skutečnosti se zabýval prof. Stránský a L. David problémem federace střední Evropy. Ačkoliv se autor následujícího článku kloní skoro výhradně ke stanovisku L. Davida, chtěl by přece jen ukázat na určitý aspekt problému, na jakousi třetí cestu o které v zápalu boje dosud nebylo diskutováno.

Dosavadní názory na budoucí uspořádání Evropy na východ od linie Terst-Štětín lze v zásadě rozdělit ve dvě hlavní skupiny: Jedni se domnívají, že nejvýhodnější organizací bude zvláštní středoevropská federace, která by stála nezávisle vedle federace západoevropské. Mluvčím této skupiny je na příklad prof. Stránský a hlavním argumentem je tvrzení, že dílčí federace jsou předpokladem sjednocení širšího, celoevropského. Zastánci autonomní středoevropské federace se stále domnívají, že vývoj, kterým dnes tato část Evropy prochází, znění tak dalece její hospodářskou, politickou i sociální strukturu, že nějaké užší připojení k západním státům by bylo technicky neproveditelné. Prof. Stránský mimo to poukazuje na nebezpečí, jež formuluje takto: „Slabost a nedochůdnost národů středoevropských, která jest jejich kletbou na světovém fóru Spojených národů, bude jejich údělem i ve spolku evropském, nesemknou-li se v jednotu, jaká se bude muset respektovat...“ (Skutečnost, III./3-4, str. 55). Druhý názor, jehož zastánců je mnohem méně — mezi starší generací středoevropských politiků jsou dokonce velmi řídkí — byl formulován na stránkách tohoto časopisu L. Davidem. Především: nikomu z organizátorů středoevropské federace není přesně jasné, kdo by se tohoto celku měl účastnit. Předpokládá se, dokonce, že bude nutno vytvořit středoevropských federací několik — německou, baltickou, středoevropskou v užším slova smyslu (Československo, Maďarsko, Rakousko, Polsko?), balkánskou, atd. Všichni jsou si vědomi, že k rozhodnutí může dojít jen na základě zjištění vůle dotýčených národů. A tu se záležitost ještě více komplikuje. Budou Poláci ochotni žít v jednom státě s Čechy, je možné se spolehnout na to, že staré pohraniční rozepře budou smírně vyřešeny v celcích, které nemají žádnou historickou tradici nebo jejich kontinuita byla rozvrácena? Uvědomíme-li si tyto problémy, musíme se dívat s L. Davidem cel-

kem pesimisticky na takovouto federaci a její vnitřní i vnější stabilitu a hlavně na její všeobecný respekt před lidskými právy. Druhá skupina se tedy kloní k hypotéze federace celoevropské, jež jediná může zaručit suverenitu mezinárodního práva. Nemusíme ani zdůrazňovat, že v hrubých rysech je toto i názor náš. Především proto, poněvadž suverenitu mezinárodního práva považujeme za vlastní obsah federalistické myšlenky. Co se týče argumentu, že dílčí federace jsou cestou k širšímu sjednocení, upozorňujeme na jeden příklad opaku. Benelux. Mnoho autorů a politiků se domnívalo, že cesta k Evropě vede přes regionální unie — přes Benelux, Fritalux, Uniscan atd. Příklad jednání mezi Belgií, Holandskem a Lucemburskem je žalostným důkazem, že tomu tak není. Po šesti letech vyjednávání jsou celní prohlídky na trati Amsterdam-Brusel právě tak nepříjemné, ne-li horší, než kdekoli jinde v Evropě. Je možné jistě ještě řešení třetí: Evropská federace složená z několika podfederací. Domníváme se však, že takový systém by byl nepředstavitelně komplikovaný a Evropa by se nakonec udusila v kompetenčních sporech, jdoucích od nejnižších k nejvyšším správním jednotkám.

Zastánci nezávislé středoevropské federace však mají pravdu v tom, když poukazují na závratný vývoj, kterým procházejí země za „Železnou oponou“: Vývoj, který je čím dál více vzdaluje od západních sourozenců a který je v mnoha bodech postaví jednou před otázky, jejichž řešení budou zcela jiná než pro Francii či Anglii. Tak na příklad problém vlastnictví výrobních prostředků. Předpokládáme-li že komunistická vláda potrvá určitý počet let, pak se musíme vyrovnat s myšlenkou, že návrat (neřku-li náhlý návrat) do poměrů 1945-48 bude velmi nesnadný. Budou existovat problémy demografické, sociální, zdravotní, společné pravděpodobně většině východoevropských států a neřešitelné ze Štrasburku, a které tedy bude nutno řešit „středoevropskou“ nebo „východo-

evropsky". Je dokonce možné, že Evropa po pádu komunismu nebude již takovým hospodářským celkem, jakým byla před rokem 1938. Struktury průmyslů, dopravních cest, zahraničního obchodu nebudou již komplementární, ale možná zcela odštědivé. Toto vše nemění ovšem nic na zásadě suverenity mezinárodního práva. Tato suverenita je nedělitelná a může být zajištěna jen celoevropskou federací. Právě tak všechna lidská práva, svobody a hlavní demokratické principy. Nutnost určitých speciálních řešení střední či východoevropských bude tedy spadat do oblasti konkrétních otázek — hospodářských, sociálních a pod., ne však na pole politických zásad, do oblasti uspořádání práv a moci státu a svobod jednotlivce.

Nejsme-li tedy pro vytvoření nezávislé středoevropské federace, která by, protože by byla nezávislá, zahrnovala v sebe i princip sebeurčení, jakým způsobem chceme zaručit účinné řešení těch úkolů, které jsou mimo kompetenci západních států a které budou výlučnou problematikou zemí zproštěných sovětského systému?

Nabízí se nám cesta, která se v novodobé řeči nazývá funkcionalistickou. Nechceme tím zapadnout do starých sporů mezi t.zv. federalisty a funkcionalisty*. Ukázalo se, že obě metody jsou nezbytné pro dosažení cíle: Definitivně může být Evropa vytvořena jen podepsáním federálního paktu, který by přenesl určitou pravomoc na federální parlament, který by zřídil povinný nejvyšší soud a exekutivu. Federalismus však není jen jednoduché sjednocení či odbourání celních hranic. Kromě nastolení demokratické i právní suverenity na místo suverenity a sebeurčení národního znamená i radikální decentralisaci. Stát se musí zřeknout mnoha svých práv nejen ve prospěch nadnárodních institucí politických, ale i ve prospěch autonomních celků hospodářských, kulturních, sociálních, komunálních atd. Pokud pole a problematika těchto celků přesahují národní hranice, musí dojít k vytvoření t.zv. „autorités supranationales spécialisées“, úřadů nebo institucí, které spravují svrchovaně jeden určitý sektor celé skupiny států. Tyto úřady nejsou tedy stupněm k pravému federalismu, jsou jeho nezbytnou složkou. Bude-li mít střední a východní Evropa takové problémy, které by se nedaly řešit ani celoevropsky, ani národně, pak

musí připadnout pod organizace, které by byly založeny ad hoc. Jinými slovy: Jáme pro celoevropskou federaci, v jejímž rámci musí vyrůst jakési Schumanovy plány pro jednotlivá odvětví střední a východoevropského života, ne však vlády nebo parlamenty střední a východní Evropy. Zatím co dnes není možné uvažovat o tom, která odvětví průmyslu budou odnárodňena a která budou ponechána ve veřejném vlastnictví, bylo by už v tomto okamžiku záhodno připravovat — alespoň theoreticky — nové vztahy mezi jednotlivými hospodářskými sektory v různých zemích. Ukázalo-li se již v západní Evropě, že uhlerná a ocelová výroba může být účinně zajištěna jen pomocí nadnárodního společenství (Pool), tím nezbytnější budou podobné instituce v budoucí východní Evropě. Tímto způsobem by bylo možno překonat obtíže, které zastánci nezávislé středoevropské federace považují za nepřekonatelné překážky federace celoevropské. To, která část Těšínska bude patřit k Polsku a která k Československu, zda k sobě patří Čechy a Rakousko nebo má-li existovat samostatná Ukrajina, není a nemůže být rozhodujícím pro poznání, že na příklad slézská uhelná pánev tvoří už dnes nerozdílný celek, ať už je celá v Polsku nebo patří třem státům, a že jako taková musí být spravována. Právě tak zemědělství střední Evropy bude zápasit všude asi se stejnými potížemi. Není řečeno, že k hájení zájmů selského obyvatelstva je nezbytnou zvláštní středoevropská vláda, přiznáváme však také, že budoucí celoevropský parlament nebo ministerstvo zemědělství by nebyly dostatečně schopné řešit otázky zatížené psychologickými faktory mnohaletého sovětského panství. Středoevropský „zelený pool“ je nasnadě.

Celoevropskou federaci by tedy ve střední nebo východní Evropě — právě tak jako v západní — doplňovaly instituce s kompetencí nadnárodní, ale omezenou na jeden určitý sektor. Po podrobnějším studiu by se dalo už i dnes zhruba určit, které sektory by v tomto směru byly nejdůležitější. Zajisté nerostná těžba a těžký průmysl, pravděpodobně zemědělství. Ve Štrasburku se již delší dobu uvažuje o evropském pracovním úřadě. Podobná instituce bude nezbytnou i pro střední a východní Evropu. Uvědomme si jen, že v tomto odvětví procházejí naše země nejtěžšími změnami: celé kraje jsou přesídlovány, podle posledních zpráv proniká do zemí za „železnou oponou“ dokonce čínské dělnictvo. Mzdová struktura, sociální zákonodárství, to vše bude klást problémy, jež si budou vyžadovat zvlášť

* *Federalisté žádají okamžitě podepsání evropské ústavy, funkcionalisté chtějí dříve než evropský parlament a vládu jednotlivá ministerstva: Schumanovy plány pro různá odvětví hospodářského života.*

ních institucí a které, kdyby spadaly přímo pod kompetenci středo- nebo východoevropského parlamentu, by úplně rozrušily jeho stabilitu a ohrozily hladké soužití dotyčných národů.

Je možné, že po určitém počtu let nutnost paralelních poolů západ- a východoevropských odpadne. Pro počáteční fázi jsou však nezbytné, i když budou muset úzce spolupracovat. Budou pro obyvatelstvo nesvobodných zemí velikou školou federalismu, který vyžaduje současně nadnárodní i autonomní struktury všude, kde to je jen trochu možné. Eventuelní neúspěch nebo spory lokalizované na příklad na zemědělský pool budou mít mnohem menší následky než rozkoly ve vládě či parlamentě. Víme ze zkušenosti, že národy střední a východní Evropy se nikdy nedohodnou na vzájemných hranicích nebo na právech menšin. K tomu je zapotřebí celoevropského tribunálu, který jediný může vyhovět staré zásadě římského práva „Nemo iudex in re sua“, nikdo ve vlastní věci soudcem, a jehož rozhodnutí může být všemi respektováno. Lidská práva jsou mimo to vždy záležitostí celoevropskou, ne-li celosvětovou, i když se dotýkají malé skupiny někde na východním Slovensku. Konkrétní a technické problémy pak musí být odňaty pravomoci státu — i když

třeba ponechány v rukou veřejných. Federalismus neznamená přenesení moci z malých států na stát velký, znamená „odstátnění států“, rozdělení moci na autonomní instituce, ať už veřejného nebo soukromého rázu.

Tuto zásadu by si měli uvědomit všichni osnovatelé federalisované Evropy, měli by si ji uvědomit především politikové, kteří podepisují federalistické manifesty a organizují internacionály, kteří však zavrhnou starý princip absolutní národní suverenity jen proto, že je to v módě (ještě jsme neslyšeli o žádném, který by se veřejně přiznával k antifederalismu). Mělo by jim být jasné, že federalismus neznamená kalkulaci, kdo s kým půjde a kudy povedou hranice, ale radikální decentralisaci a uplatnění zásady co nejširší odpovědnosti každého občana. Decentralisaci, která, bude-li provedena v nadnárodním měřítku (a proto potřebujeme celoevropskou federaci), povede sama k znehodnocení hranic a k otupění tradičních sporů à la Těšínsko. Studium a příprava předpokladů pro organizaci nadnárodních, autonomních a specializovaných, v našem případě třeba středoevropských, institucí jest mnohem plodnějším polem působnosti než konference a dohody mezi jednotlivými stranami, národnostmi nebo menšinami.

Ladislav Čerych.

ČAS HLEDÁNÍ

JIRÍ KOVTUN

*Má láska chodí ulicí,
ve které nejsou žádné domy
a kde si vítr neulomí
z kaštanů žádnou kytici,
leč v této ulici jsou sklepy,
z nichž stoupá vůně oběda
a pod nohama zvoní střepy
a bledé dítě vyhlédá
z útulné díry, v které žijí
lidé, kteří se usmívají
s životem lehkou melodií
jak Vergilovi pastýři,
ale jsou skromnější a tišší:
nemají vlastní písňáky,
jen posedávají a slyší
příjemnou hudbu z povzdálí.
Má láska navštívila města,
která se stala bludištěm,
odkud nevede žádná cesta.
To je ta země, kde já jsem,
země, která se uzavřela
nad hlavou mou jak hladina,*

*kde světlo bělostného čela
osvítí tvář, jež usíná
každého večera jak v hrobě
a probouzí se do rána
nevědouc o tmě, o chorobě,
chtívá a neoklamáná —
a ráno hledá obličeje,
jež zapnou svoji nevěru
a promluví o tom, že je
tak blízko, blízko k večeru.
A v tomto měsíci s láskou chodím
a domnívám se bláhově,
že je svou láskou vysvobodím
a láska vysvobodí mě,
a najdu rým, rým, který skýtá
vládné a smírné zajetí
chrámu, postýlky, lánu žita,
domovu myšek, objeti,
a mladé stromy půjdou znova
poslouchat v skromných zástupech
ušima listů, kde je dech,
jenž prozrazuje rychlá slova.*

PODMÍNKY VÝCHODOEVROPSKÉHO OBROZENÍ

Autorem tohoto článku, který byl napsán pro „Skutečnost“ před několika měsíci, je americký historik, zabývající se evropskými problémy. (Přel. H.J.H.).

ZEMĚPISNÉ pojmy se mění s politickým vývojem. Po mnohá staletí bylo v Evropě obvyklé mluvit o *Levantu* a *Orientu*; od počátku 19. století se užívalo termínů *Blízký* a *Dálný Východ*. Jasný doklad o tomto novém způsobu myšlení je patrný ve skutečnosti, že americký State Department před nedávnem považoval za vhodné svolat tři různé konference diplomatů, akreditovaných u jednotlivých asijských států; tyto konference se konaly v Caíhradě, Colombu a Bangkoku.

Podíváme-li se však na Evropu, pak vidíme, že tu došlo k vývoji právě opačnému. Až do nedávna evropský zeměpis a politická věda rozeznávaly tři široké oblasti: *západní Evropu*, *střední Evropu* a *východní Evropu*. Avšak od roku 1945 vidíme evropský kontinent rozpolcen ve svém středu tak hluboce, že stará „středoevropská oblast“ takřka zmizela; nezůstává nyní víc než první a poslední ze tří zmíněných oblastí. Máme tedy dnes pouze dva velké celky: *západní Evropu* a *východní Evropu*. V mezidobí se zámořský svět natolik sblížil se západní Evropou, že vznikl nový výraz k označení toho, co nejdříve bylo nazýváno Západem či západním světem. Tento nový výraz jest „*Atlantické společenství*“. Současné došlo ve východní Evropě k sovětskému tak drastické, že tato oblast je nyní spojena s komunistickou Asií. Jistý západní diplomat nedávno postihl jádro evropské situace touto větou: „Bude-li Evropa vůbec za našeho života sjednocena, stane se tak vlivem Washingtonu — nebo Moskvy.“

Toto rozdělení Evropy ve dvě téměř stejné poloviny, nechť je jakkoli nepřirozené, má aspoň výhodu v tom, že umožňuje západnímu veřejnému mínění v Evropě i v zámoří pochopit podstatu evropského problému, aniž by se při tom utápělo ve vedlejších komplikacích. Podstatou tohoto problému je ovšem otázka, jak znovu sjednotit Evropu; a předpokladem tohoto sjednocení je osvobození východní Evropy z jejího dnešního poddanství útočnému komunistického imperialismu.

Je významné, že mnozí Východoevropané různých národností i různého politického zaměření, kteří nyní žijí na Západě, vidouce jak rychle a mocně se Atlantické společenství jed-

nocuje, chápou, že osvobození východní Evropy a vyřešení jejích nastávajících problémů vyžaduje nikoli mosaiky, nýbrž velké synthesy, dosažitelné pouze společným úsilím. Počátkem tohoto roku sešlo se ve Filadelfii — městě, kde bylo podepsáno americké Prohlášení Nezávislosti — asi 200 významných osobností exilu ze zemí střední a východní Evropy, z nichž mnozí až do nedávna stáli na čelných místech v diplomacii a politice, aby se zasloužili společnému cíli, osvobození všech podrobených národů za „železnou oponou“. Při hostině, která následovala po veřejném podepsání „*Prohlášení o osvobození národů střední a východní Evropy*“, vyhlásil bývalý americký velvyslanec v Japonsku Joseph C. Grew své přesvědčení o tom, že principy „*Prohlášení*“ „budou řídít znovuvýstavbu těchto zemí po jejich osvobození z bolševické nadvlády“. Harold B. Stassen, dřívější guvernér Kalifornie a nyníjší prezident Pensylvánské university, dal výraz svému přesvědčení, že „nadejde den, kdy toto „*Vyhlášení nezávislosti*“ bude vystaveno v každém hlavním městě těchto zemí, které jsou nyní za „železnou oponou“. Nedlouho po tom dřívější rumunský ministr zahraničí Grigore Gafencu při projevu k shromáždění „Američanů pro Demokratickou Akci“ prohlásil, že myšlenka pevného demokratického řádu ve východní Evropě spojuje všechny národy ze zemí za „železnou oponou“ na společné platformě a posiluje je v jejich nadějích na svobodu a nezávislost.

Tak byl vytvořen proud porozumění a posily, vedoucí ze západu na východ, který může mít rozhodující význam pro Evropany z východu v jejich úsilí seřadit se sebe komunistickou nadvládou. Světové veřejné mínění vidí v osvobození této oblasti úkol přesahující národní hranice a vyžadující užití nových prostředků. Až opravdu k osvobození dojde, můžeme očekávat, že východoevropanští vůdcové ve všech životních úsecích nebudou zdůrazňovat pouze výhody nezávislosti toho kterého státu, nýbrž také — a snad i více — naléhavou nutnost vytvořit nové široké sítě mezistátní a nadstátní spolupráce. Na některých místech mohou tímto vývojem vzniknout přímo federace států, jinde pak mo-

hou být vytvořeny nadnárodní instituce, které budou řídit ten či onen sektor politického, hospodářského či sociálního života celé oblasti. Nutnost spojená s příležitostí přivodí ve východní Evropě skok kupředu, jímž se tato oblast vyrovná s vnějším světem, v němž dochází k stálému pokroku směrem ke konečné světové vládě. Jako kdysi východní Evropané byli inspirováni ideály revoluce r. 1848, tak budou Evropané z východu inspirováni ideály Filadelfského Prohlášení dnes. Jejich prvořadou povinností je politická integrace, která je zároveň jejich nejvýznamnějším příspěvkem k obecné svobodě a míru.

Je samozřejmé, že integrace hospodářská musí jít ruku v ruce s integrací politickou. Význačný pokrok, dosažený v tomto směru západní Evropou v posledních letech, bude pro Evropany z východu inspirací a povzbuzením. Nové formy mezinárodní a nadnárodní spolupráce, jakými jsou Benelux, Francouzsko-italská celní unie, Organisation pro evropskou hospodářskou spolupráci (OECE), Evropská platební unie, mohou být buď rozšířeny, aby zahrnuly i východní Evropu, nebo mohou v této oblasti nalézt své protějšky. I k pomoci ze zámoků bude zajiště docházet v širokých mezistátních obrysech, jakými jsou na př. Administrace pro hospodářskou spolupráci (ECA) a „Point Four“ program. Východoevropští národohospodáři, žijící ve svobodném světě, by mohli již nyní s úspěchem zkoumat, jak by východní Evropa po osvobození mohla nejlépe aplikovat principy Schumanova plánu, jehož cílem je poskytnutí zdrojů uhlí a oceli šesti zúčastněných západoevropských zemí všem jejich národům na podkladě svobodného soutěžení. A to není vše. Jak nedávno poznamenaly New York Times, Schumanův plán již v západní Evropě inspiroval další projekty, které mají „rozšířit jeho jednotici a produktivní zásady i do jiných evropských pracovních oborů, zvláště do zemědělství kontinentu, který se nyní sám žít nemůže“. Vzhledem k tomu, že zemědělství je stále ještě hospodářskou páteří východní Evropy, není třeba zvláště zdůrazňovat, že by bylo moudré mít připraveny podobné plány pro tuto oblast, aby mohly být provedeny ihned po jejím osvobození.

Lze nyní položit otázku: vzhledem k dané historii a politice východní Evropy, je oprávněné očekávat tak obrovské změny, jaké tu byly naznačeny? Připojí se na příklad východoevropské země svobodně a z vlastní vůle k Evropské Radě ve Štrasburku a budou podporovat toto významné západoevropské úsilí o

dosažení evropské politické jednoty na nadstátním podkladě? Západní Evropa se jistě nevrátí zpět: během posledních třiceti let prošla co v mnohých směrech bylo celým stoletím dějin. Jakmile východní Evropa bude opět pánem ve svém vlastním domě, historická mezera ji bude oddělovat od západní Evropy. Pesimisté mohou tvrdit, že tato skutečnost znemožní jakoukoli opravdu úzkou spolupráci se západní Evropou, či alespoň budou požadovat mnohem pomalejší tempo přizpůsobování. Avšak vlastní otázka zůstává: mohou si východoevropští vůdci dovolit *neúčastnit se evropské historie, která se nyní tvoří*?

K příznivému zodpovězení této otázky potřebnou důvěru nám může dodat skutečnost, že moderní dějiny zaznamenávají řadu významných případů, v nichž východoevropští vůdci dosáhli značné míry oné mezinárodní integrace, kterou považovali za jednu z životních potřeb této oblasti. Vážnou pozornost je třeba věnovati dějinám oné impozantní výstavby středoevropského míru kolem Rakouska, k níž došlo těsně před a po kongresu vídeňském a která je spojena se jménem Metternichovým. Tato budova, která byla Metternichovým triumfem, poskytla pevné středisko pro evropskou trojsměrnou mocenskou rovnováhu a dodala Evropě systém kooperativní vyváženosti, která byla mezinárodnímu pokoji velmi na prospěch. S výjimkou dvou kratších válečných epizod Evropa prožívala století míru a pokroku od r. 1815 až do r. 1914. Jiný předmět k úvaze dodávají pozdější dějiny Rakousko-Uherska jako jedné z pěti evropských velmocí. Kdo může dnes schvalovat lehkovážnost, s níž národy, z nichž se Rakousko-Uhersko skládalo, tento státní útvar rozbily? Různé plány podunajské unie a balkánské federace, které byly předkládány po roce 1918, poukazují na to, že si národové a státníci východní Evropy již tehdy uvědomovali potřebu vyplnit mezery, které byly v srdci Evropy vytvořeny mírovou smlouvou z let 1918-19. Velmi pozoruhodným příkladem hospodářské integrace je způsob, jímž velké části lesnictví, zemědělství a průmyslu Rakouska z let před r. 1914 byly spojeny v organický celek rozsáhlou administrací panství Schwarzenberků, kterou lze nazvat opravdovou středoevropskou „Tennessee Valley Authority“. V době, kdy česko-německý antagonismus vrátil osudný klín mezi dvě nejstarší národnosti rakouské poloviny Habsburské monarchie, hospodářská a administrativní politika Schwarzenberků vytvořila nadnárodní hospodářskou organizaci a dala vzniknout duchu loyality, jenž vyvolával obdiv u současníků,

kteří říkali, že se Schwarzenberkům podařilo vytvořit „třetí český národ“.

Je více než jasné, že východní Evropané jsou obdařeni tvůrčí silou, která jim dává možnost učinit vše potřebné k překonání neomezené státní suverenity a k usmíření nacionálních svárů. Jejich minulé úsilí v těchto směrech je jednou z nejzajímavějších kapitol moderních dějin. V nové éře svobody, již se východní Evropě brzy dostane, může tato oblast požívat velikých výhod plynoucích z rozvoje technických věd v posledních letech, která přivedla svět na práh nového technického věku; jejich příkladem je naše dnešní schopnost čerpat takřka neomezené zdroje energie z nukleárního rozpadu i z větrů, vanoucích všude ve dne v noci. Takovýto revoluční vědecký a technický pokrok umožní východní Evropě překlenout překážky, které se ještě včera zdály nepřekonatelné a rozvinout svůj hmotný blahobyt rychlostí, již si lidé minulé generace ani ve snu nebyli s to představit. A to ještě není vše. Vládu nad hmotou bude doprovázet rozkvět uměleckého a náboženského genia, pro který je východní Evropa všude obdivována.

Zbývá poslední otázka. Poskytne úspěch východoevropské integrace v naznačeném směru této oblasti dostatečnou moc, aby mohla *mirovými prostředky* úspěšně odolávat tlaku, který na ni jistě bude doléhat z pozadí onoho ohromného rozhraní, kde východní Evropa nyní kráčí spolu s komunistickým blokem? Střední Evropa, jak tehdy byl nazván onen územní prostor mezi Francií a Ruskem, již jednou po dlouhou dobu v minulém století stála pevně na vlastních nohách proti útočnému carskému imperialismu; stála pevně, poněvadž rakouskému ministru zahraničí Metternichovi se podařilo vytvořit to, co Dean Acheson, dnešní americký státní tajemník, nazval „situací síly“ dostačující k tomu, aby umožnila mírumilovná jednání za podmínek rovnosti. Poněvadž Metternich neměl důvodů, aby se Ruska obával, stalo se Rusko přítelem Rakouska. Stejná situace trvá dnes, pokud jde o úkol uspořádání vztahů mezi svobodným světem a komunistickým blokem. Atlantické společenství rychle dosahuje situace síly, potřebné k zajištění úspěchu mírových jednání. Je na východní Evropě, aby hrála svou pravou úlohu a přispívala k udržení této nové mocenské rovnováhy — rovnováhy, která s účastí východní Evropy definitivně obrátí vážky ve prospěch nekomunistického světa a zajistí tak budoucnost východní Evropy samé.

Tu však je na místě varovné slovo. Je prav-

da, že míra integrované moci, o níž východní Evropa musí usilovat, nesmí klesnout pod hladinu moci dosažené Metternichem více než před stoletím — to jest pod hladinu, na níž tato moc je dostačující k odrazení útoku, nejsou však při tom tak přehánána, aby byla nebezpečím sousedům; nelze však dopustit, aby tento mocenský aglomerát upadl pod kontrolu nějakého nového Hitlera. V této souvislosti je třeba poukázat na to, že východní Evropa má před sebou vážný předběžný vnitřní organizační problém — totiž jak integrovat Německo. Neonacistický plevol počíná bohužel zvedat hlavu a kdyby mu bylo dovoleno se rozšířit, mohl by se stát osudným všem dalekosáhlým plánům východoevropské spolupráce.

Západní Evropa i celé Atlantické společenství budou podporovat snahu východní Evropy v tom, aby se její osvobození stalo trvalým dobrem a přispěchají jí na pomoc, bude-li napadena, jakmile pocítí, že evropská svoboda a demokratický řád stojí či padají tím, co se děje v Bukurešti, Varšavě, Praze a Budapešti (a dodáme Berlíně?) právě tak a ne méně než tím, co se děje v Londýně, Paříži, Římě a Vídni. Těžké utrpení, jímž východní Evropané nedávno prošli a dosud procházejí, odhodilo mnohé z překážek dřívějšíka na hromadu smetí. Jsme dnes svědky zrodu nového východoevropského ducha. Vše, co je nyní třeba, je, aby východní Evropané měli stále na paměti, že Evropa není tolik dědictvím, jako spíše neustálým aktem tvoření.

EDWIN J. PRATT.

HOLDERLIN:

POLOVINA ŽIVOTA

*Zlatými kruškami visí
A plna divokých růží
Země do jezera,
Vznešené labutě, a vy,
Polibky opojené
Nořte hlavy
Do chladné vody, svatě střízlivé.*

*Běda, kde vezmu,
Až bude zima, květiny, a kde.
Sluneční světilo země
A stín?
Zdi stojí stojí
Studené, beze slov, prapory
Skřipají ve víchřici.*

(Přel. I. Blatný.)

VYHLÍDKY TĚŽKÉ INDUSTRIALISACE STŘEDNÍ EVROPY

V ZEMÍCH střední a jihovýchodní Evropy je půda na mnoha místech hluboko zryta budováním těžkého průmyslu. Pracoviště se hemží muži a ženami oblečenými v hadry a bydlícími v nouzových barácích, špatně živěnými a špatně placenými. V tupé beznaději dřou do úpadu, poháněni k stále vyšším pracovním výkonům nemilosrdným aparátém dohlížitelů a udržování v kázní brutální tajnou policií. V blízkosti dolů a hutí je napomínají tábory nucené a trestanecké práce, aby se bez reptání podrobili svému osudu, který je drsnou rukou pětiletých hospodářských plánů vytrhl ze zemědělského, obchodnického, domácího nebo kancelářského zaměstnání a nadělal z nich dělníků a dělnic těžkého průmyslu. Ba komunistická propaganda je žádá, aby se dokonce ze svého osudu radovali a aby byli naň hrdí. Takto je v Československu, Polsku, Maďarsku, Rumunsku, Bulharsku a v Albanii brutální rukou komunistické diktatury vytrženo z rodného prostředí a přefáčeno do těžkého průmyslu celkem asi 6 milionu lidí. Další milion (nebo snad dokonce půldruha milionu) lidí pracuje v těžkém průmyslu těchto zemí jako otroci koncentračních táborů nucené, trestanecké a vojenské, tak zvané „pomocně-technické“, práce.

Přišel čas, abychom se pokusili vybědnout z těchto hlubokých údolů lidského utrpení a rozhlédli se, co se to vlastně v satelitních státech děje? Byly to země do nedávna převážně zemědělské, až na západní část Československa a na — do nedávna německou a dnes polskou — část hornoslezské uhelné pánve, které mají za sebou již přes sto let průmyslového vývoje.

V satelitních zemích žije dnes 90 milionů lidí. Jejich vojenské armády čítají dnes 800.000. a jejich policejní sbory 700.000, dohromady 1.5 milionu lidí. Připočteme-li k tomu 7.5 milionu lidí, kteří byli drastickými donucovacími metodami mobilisováni do těžkého průmyslu, dostaneme zajímavou číslici:

9 MILIONŮ LIDÍ,

čili přesně oněch 10 procent všeho obyvatelstva, která jsou považována za klasický válečný mobilizační standard . . .

V Sovětském svazu žije 200 milionů lidí. Kolik z nich je dnes mobilisováno do armády,

o tom se odhady různí; kolísají mezi 3 až 5 miliony vojáků. Počet lidí v sovětských koncentračních táborech je odhadován na 8 až 15 milionů lidí. Počet průmyslového dělnictva v Sovětech jest udáván číslicí 40 milionů lidí. Z těchto číslic je vidět, že politika Sovětů se za poslední tři, čtyři roky ze všech sil snaží, aby rychle, pokud možná zkráceným řízením, byť i za cenu sebe hroznějších obětí na životech, na zdraví lidu a na národním majetku, připodobnila sociální strukturu satelitních zemí oněm poměrům, které sovětský komunismus v Rusku vytvořil za poslední čtvrtstoletí pomocí čtyř pětiletých hospodářských plánů, věnovaných výstavbě těžkého průmyslu.

V lednu 1949 byl v Moskvě vytvořen hospodářský

DOPLNĚK POLITICKÉ KOMINFORMY — KOMEKONA,

čili výbor pro vzájemnou hospodářskou pomoc t. zv. lidových demokracií. Členy Komekony se staly Polsko, Československo, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Albanie. V září 1950 k ní „přistoupilo“ čili bylo přikomandováno také východní Německo. Sídlem Komekony je Moskva. Jejím předsedou je bývalý ministr zahraničního obchodu Mikojaan. Má 2.000 úředníků, z toho 1.500 Rusů; zbývajících 500 úředníků pochází z jednotlivých satelitních zemí. Do Komekony přešly nejprve úřednické kádry sovětských ministerstev zahraničních věcí, zahraničního obchodu a MVD, jejichž úkolem bylo řídit hospodářskou exploitaci satelitních a okupovaných zemí v prvních letech po válce, a kteří vytvořili v Komekoně plánovací ústřednu. Později k nim přibývali bankovní úředníci, kteří vytvořili bankovní, to jest zúčtovací a platební ústřednu jak pro obchod satelitních zemí mezi sebou navzájem, tak i pro obchod se Sovětským svazem a nejnověji i pro obchod satelitů se západními a asijskými zeměmi. Největší část aparátu Komekony se však zabývá kontrolou postupu pětiletých a satelitního zahraničního obchodu.

V říjnu 1948 byly uzákoněny pětiletky v Československu, Maďarsku a Bulharsku; na podzim 1949 šestiletka v Polsku; v létě 1950 pětiletka ve východním Německu a v Rumunsku.

Počátkem roku 1951 byly zvýšeny cíle pětiletek v Československu a Maďarsku. Hlavním cílem všech těchto pětiletok je rychlé budování těžkého průmyslu. Sovětský svaz má 200 milionů obyvatel a satelitní země mají 90 milionů obyvatel, ale vyrábějí ve srovnání se Sovětským svazem již dnes přibližně polovinu uhlí a elektřiny, třetinu oceli a pětinu nafty, tedy množství, která pro Sovětský svaz nejsou k zahoezení. Během nejbližších čtyř let má být výroba kamenného i hnědého uhlí v satelitních zemích zvýšena o 40 procent, výroba nafty a benzínu o 100 procent, výroba umělých hnojiv a některých druhů strojů o 200 procent. Loni, roku 1950, vzrostla výroba podle oficiálních dat v Československu o 15 procent, v Bulharsku o 22 procent, v Polsku o 31 procent, v Maďarsku o 34 procent a v Rumunsku o 39 procent, zatím co výroba v Sovětském svazu stoupla o 23 procent. Při tom vzrostla pracovní produktivita (podle moskevské „Pravdy“ ze 4. prosince t. r.) v Polsku o 9 procent, v Bulharsku o 16 procent, v Maďarsku o 20 procent a v Československu (podle Zápotockého) o 9 procent. Podle moskevské „Pravdy“ byla v roce 1950 průměrná výroba Polska a Maďarska, propočítáno na hlavu obyvatelstva větší než výroba Francie. Dnešní pětiletce však si vytýčily cíl zvýšit průmyslovou výrobu tak, aby se výroba Rumunska vyrovnala výrobě Itálie, výroba Polska a Maďarska dohromady výrobě Francie, a výroba Československa plus východního Německa výrobě západního Německa. Polsko samotné má ročně vydolovat 100 milionů tun kamenného uhlí, což je množství, které Němci při vybičované výrobě dobývali z hornoslezské pánve za války (počínaje rokem 1943). Všecky satelitní země mají dobývat dohromady 133 milionů tun kamenného uhlí; celý Sovětský svaz loni, roku 1950, dobýval 260 milionů tun. Kromě toho mají satelitní státy, zejména východní Německo a Československo, těžiti 290 milionů tun hnědého uhlí. Americká revue „Foreign Affairs“, jejímuž říjnovému číslu vědíme za některé z hofejších údajů, odhaduje, že kalorickou hodnotou se celková satelitní těžba kamenného a hnědého uhlí rovná asi 212 milionům tun kamenného uhlí, což je dnes přibližně tolik, kolik těží Anglie. Výroba elektrické energie má dosáhnouti 80 miliard kilowattových hodin, což je tolik, kolik vyrábělo Německo za války.

Ale jádrem této průmyslové výstavby je ocel. Před sovětskou okupací vyráběly satelitní země nejvýše 7 milionů tun surové oceli. Loni, roku 1950, výroba dosáhla 8 milionů tun, tedy asi jedné třetiny sovětské výroby. Za příští čtyři roky však má býti tato výroba zdvojnásobena

na 16 a půl milionu tun — číslice, již dosáhla britská výroba loni. Autor citovaného článku o „Průmyslovém vzestupu střední Evropy“ ve „Foreign Affairs“, Jan Wszelaki, k tomu poznamenává, že „pouhá polovička této výroby stačila z Japonska udělat námořní velmoc, která se pustila do dobývání Asie a Oceánie, a Německu stačilo méně než 16 milionů tun roční výroby oceli k přípravě druhé světové války“. Je třeba nezapomínat, že satelitní země budují jen nepatrně železnice a silnice, že stavějí jen málo obytných domů a že vyrábějí jen málo vozidel: „Satelitě nepoužívají své oceli k oněm tisícovým výrobám domácího a spotřebního zboží jako Spojené státy. Skoro všechna ocel, vyrobená satelity, půjde na stavbu továren, na výrobu strojů a válečných zbraní, nebo bude vyvezena do Sovětského svazu a tam jí bude použito pro tyto účely. Šestnáct milionů tun oceli v Americe a v satelitních zemích, to je veliký rozdíl“ — poznamenává Wszelaki stejně stručně jako výstižně.

Šest nových oceláren s celkovou výrobní kapacitou 8 milionů tun ročně se staví v satelitech: 1. ve Fürstenbergu na Odře v Braniborsku; 2. na sever od Moravské Ostravy v Československu (t. zv. Kunčický kombinát); 3. na jih od Košic (t. zv. Huko, to jest hutní kombinát); 4. v Dunapentele v Maďarsku; 5. v Czenstochově a 6. v Nové Hutě u Krakova v Polsku. Nová Huta a Kunčice mají býti vybudovány do pěti let v nová města po 125.000 obyvatelích; kolem Huko má vzniknouti město o 60.000 obyvatelích.

Po roce 1955 má býti výroba oceli v satelitních státech, zejména v Sasku, Polsku a Československu, ještě dále zvyšována, aby přesáhla výrobu v Porúří.

Na Západě je dosud málo známo, že Sověty za poslední dvě leta v Horním Slezsku tajně a tiše vytvořily východní protějšek z západoevropskému Schumanovu plánu: budují jednotný uhelné-železářsko-ocelářský kombinát ze závodů situovaných v Polsku, Československu a v Maďarsku podle jednotného plánu a pod jednotnou, sovětskou vrchní správou organizační i technologickou, která má své sídlo v Czenstochově.

Při tom jsou sovětským plánem jednotlivým satelitům přiděleny různé úlohy vyplývající z hospodářské specialisace dané předcházejícím vývojem: Polsko je hlavním dodavatelem uhlí, chemických polotovarů a menších strojů. Československo bude vyrábět hlavně železo, ocel a těžké stroje, ale také přesnou mechaniku a

potřeby pro slaboproudou elektrotechniku. Přesnou elektronickou a optickou mechaniku bude dodávat východní Německo, na něž ovšem zároveň případně také lví podíl dodávek těžkého strojírenství, loďařství, syntetického benzínu a syntetické gumy. Maďarsko bude dodávat hliník, válcovaný materiál a stroje. Rumunsko bude dodávat naftu, zemní plyn a hospodářské stroje. Bulharsko však je (pro nedostatek zdrojů přírodních surovin) ponecháno stranou této těžké industrialisace.

Toto je v stručnosti pozadí plánu, jehož provádění uvrhlo všechny satelitní země za pouhých tři leta do takové bídy, že v Rumunsku oplývající naftou mají lidé nouzi o petrolej, že v Maďarsku oplývající bagouny je slanina vzácností, že Polsko oplývající obilím dováží ho dnes 20.000 vagonů ročně ze Sovětského svazu, a že v Československu, zemi kdysi pověstně slušné životní úrovně, je dnes nedostatek potravin, obuvi i šatstva.

Vysvětlení této bídy je prosté: industrialisace střední Evropy, která byla historicky nevyhnutelná a jež by byla bývala požeňnáním pro její zemědělské části, trpící relativním nadbytkem obyvatelstva, byla pod komandem Sovětů proměněna v jednostranně těžkou industrialisaci, zanedbávající k vůli sovětským zájmům výstavbu průmyslu, vyrábějících spotřební zboží. Nedostatek investičních kapitálů nutí Sověty k nelidsky kruté akumulaci kapitálu na úkor spotřeby. Stačí k ilustraci uvést, že již původní pětiletka v Československu vyžadovala investic ve výši 25 procent národního důchodu, ale že nynější, zvýšená pětiletka vyžaduje 49 procent, čili celou polovinu národního důchodu, což je v dějinách průmyslového vývoje *procento neslýchané*. Při tom vládní komunistická diktatura celou škálou nástrojů, jimiž vynucuje akumulaci kapitálu na úkor spotřeby; reguluje spotřebu snižováním přídělů, zvyšováním cen, snižováním mezd, zvyšováním pracovních norem, krutým a světovalným systémem zdaňování, nucenými „půjčkami“, nucenými usneseními o podnikovém soutěžení, vynucováním „dobrovolné“ nadpráce ve způsobu pracovních brigád atd. atd. — což všechno pak ústí v permanentní peněžní inflaci, v neustálém znehodnocování, v permanentní devalvaci peněz. Z *diference mezi nominální a reálnou mzdou* plyne takto nevidaně vysoká akumulace kapitálů do státní pokladny. Proto mluvíme o *státním kapitalismu*. Ale ani tato ostrá míra akumulace nestačí krytí zvýšené neproduktivní pracovní náklady, a proto sahá stát k zavádění celé řady druhů nucené práce,

která, jak známo, vyžaduje relativně nejmenší míry investic, aby zakryl některé nejnápadnější díry v plánech a aby překonal aspoň nejsvícenější „úzké profily“ svého protihumánního a chaotického „plánování“.

Výsledky celého tohoto faraonsky starověkého, nestvůrně monopolistického hospodaření, vůči němuž jsou historicky známé formy monopolního kapitalismu (jako jsou kartely a trusty) pouhými dětskými hračkami, nemohou žijící generaci přinést žádného zvýšení životní a kulturní úrovně. Mohou jí dát do rukou jen zbraně, jimiž se může pokusit zahájit ještě jeden světové válečný experiment, motivovaný starostí o „blaho“ budoucích generací a opřený o neméně pochybnou kulturně-civilizační legitimaci, jako se o to pokusil Hitler. O výsledku takového pokusu nemůže nyní být pochybností. Proto patříme zažijeme, než dojde k vyvrcholení krise, ještě jedno období, v němž se Sověty pokusí oddálit konflikt.

MILOŠ VANĚK

JIRÍ KOVTUN:

ČAS HLEDÁNÍ

*V poledne se toulám u zlámaných plotů,
pod nimiž se plazí chudá kopyta,
za večera hledám skřivanovu notu
v prázdném nebi, v kterém nikdo nepívá.*

*V noci navštěvuji opuštěná luka,
ve tmě, přiznávám se, také mívám strach,
marně poslouchám, zda zlehka nezatuká
kovačnická curčka v mokřých travínách.*

*Často před svítáním navrácím se k domu,
který otevírá dveře dokořán,
ptáci vzbouzejí se v měkkém loži stromu,
kohout zvedá hrdlo jako jiřní džbán.*

*I když vím, že nikdy neuvěřím zrána
marným snům, a jako dřív jsem opuštěn,
pošle v poledne zas hlava ustaraná
na výzvědy za tebou svůj marný sen.*

LIDÉ A UDÁLOSTI

ZATČENÍ bývalého generálního tajemníka československé komunistické strany *Rudolfa Slánského* vrhá opět jednou ostré světlo na politické metody obvyklé v komunistických státech. Dlouholetý věrný nohsled Moskvy, organisátor a železná ruka stalinského hnutí v Čechách, muž, jehož postavení v komunistické hierarchii se dlouho zdálo být neotřesitelné, je náhle svými soudruhy obžalován ze zrady, ze snahy restaurovat kapitalistický řád, z konspirační a styků s „agenty západních imperialistů“. Celý incident má své komické stránky: Slánský je na př. obviněn, že konspiroval s Otou Slingem, snaže se vybudovat opozici proti prezidentovi a ministerskému předsedovi v lůně komunistické strany. Není tomu však příliš dlouho, kdy Marie Švermová byla odsouzena mimo jiné na základě obvinění, že ve spolupráci se Slingem usilovala o *odstranění Rudolfa Slánského* z místa generálního tajemníka — jinými slovy, byla odsouzena za to, že se snažila provést něco, co se nyní s úspěchem a za zvuků oslavných partajních fanfár podařilo Gottwaldovi a Zápotockému.

Tyto čistky a likvidace opakující se v sovětských satelitních státech takřka se zákonitou pravidelností a postihující často nejvyšší z nejvyšších a nejvěrnější z nejvěrnějších, jsou klasickou ilustrací celé bolševické politické hry. V demokracii aspoň v hlavních rysech rozhoduje voličstvo a veřejné mínění o tom, kdy má dojít k výměně vládnoucích osob a politických směrů, nic však nebrání poraženému, aby se dále pokoušel o své štěstí; v obchodě a podnikání rozhoduje o úspěchu či neúspěchu firmy či jedince výsledek svobodného soutěžení, určovaného neosobní zákonitostí trhu a obecně platnými, předem stanovenými zákonnými předpisy. V komunistickém státě, zoufale usilujícím o absolutní monolitčnost, takovýchto neosobních pravidel není. Pod rouškou zdánlivě totální jednoty vládne zákon džungle. Neosobní, objektivně platná pravidla společenského soužití byla odhozena na hromadu smetí; k výměně v bolševické politické elitě může nyní dojít jen tak, že dravec okamžitě silnější či lstivější pohltí dravce slabšího — dialektická logika ospravedlní a oslaví každé pohícení. V komunistických státech na východě podobně jako v gangsterských bandách na západě jsou „likvidace“ a vraždy jedinou možnou metodou střídání stráží...

H. J. H.

ČASOPIS *ČsZUS Tribuna* sledoval od svého začátku podrobně vývoj v Československu a přinášel často názory lidí doma. Práce užitečná a chvályhodná. Snaha o společnou řeč domova a exilu musí však nutně uvážnout v písku, jestliže Tribuna předkládá exilové veřejnosti k věření elaboráty tak pochybného druhu, jako je zpráva z domova, nadepsaná „Nové prvky života v ČSR“ z dvojčísla červenec-srpen. V témže čísle si redakce Tribuny v úvodníku přisvojuje monopol na správnou analýsu poměrů v Československu a tvrdí, že „emigrant (rozuměj: všichni mimo členy ČsZU) žije psychologicky v prostředí, které zhruba odpovídá Československu před Mnichovem“. Tato charakteristika snad platí o některých stranických skupinách, ale jako generalisace exilu je nesprávná a nepoctivá. Co se pak Tribuny týče, má o skutečné situaci domova představy více než skreslené.

Citovaná zpráva z domova, jako ostatně už některé dřívější elaboráty uveřejněné v Tribuně, svědčí o tom, že pisatel ustrnul v národně-frontovním myšlení reversové demokracie mezi květnem 45 a únorem 48, a že je skálopevně přesvědčen o jisté užitečnosti komunismu. Předkládá-li však své *these* dogmatického socialisty jako *zprávu*, musíme konstatovat, že jeho tvrzení mají k pravdě příliš daleko. Z Československa chodí totiž kromě programaticky pořízených elaborátů také objektivní zprávy a živí lidé, kteří vidí totalitní stát bez dogmatických brýlí, jaké nosí dopisovatel Tribuny.

Jeho národněfrontovní analýsa komunistického státu uvádí jako objev tří důležité změny v sociální struktuře: není nouze o práci, jest určitá rovnoprávnost mezi občany, sociální péče byla ohromně zlepšena. Podívejme se na ta tři hesla trochu zblízka.

Tribuna píše: „První důležitou okolností je, že v ČSR není nouze o práci... Tento nedostatek práce dává každému prostému člověku jakýsi pocit bezstarostnosti, poněvadž zde není strach před nezaměstnaností a hladem.“ Totalitní stát ukládá lidem *povinnost* pracovat; mluvit o odstranění nezaměstnanosti tam, kde existují stovky táborů nucených prací, je nesmysl. Všechny zprávy z domova zdůrazňují obecnou psychosu strachu a nejistoty, co bude zítra. Dopisovateli Tribuny však policejní režim a tábory nucených prací dodávají „jakýsi pocit bezstarostnosti“.

Dále Tribuna píše: „Druhým takovým novým prvkem života prostého občana je určitá rovnoprávnost mezi občany. To se už projevuje na př. v osácení. Dále se tato rovnoprávnost projevuje tím, že všichni mají přístup kamkoliv chtějí jít. Do lázní jezdí dělníci stejně jako jiné vrstvy obyvatelstva. Pochopitelně toto vše neplatí pro vysoké komunistické funkcionáře, kteří se od lidu distancují a pořádají soukromé zábavy pečlivě tajené.“ Jest určitá nová rovnoprávnost mezi občany, ale pochopitelně pro komunisty neplatí. Čili podle Orwella: Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější. — A teď vážně: komunistický režim rozdělil obyvatelstvo na dvě docela zřetelně odlišné vrstvy: vládnoucí třídu privilegovaných funkcionářů státní a hospodářské správy, a na bezprávné nevolníky. Není-li dopisovatel Tribuny schopen vnímat tento zásadní fakt, měla by alespoň redakce Tribuny mít dostatek kritiky a netisknout věci, odporující faktům. Stejně tak tvrzení o zlepšení sociální péče je víc než přehnané. Stačí připomenout připravované převzetí nemocného pojištění do správy odborů, pokyny závodním „račům, aby uznávali nemocné za práce schopné, privilegia komunistů v nemocnicích, a bublina splaskne.

Nemyslíme, že Tribuna sleduje podobnými elaboráty jakousi tajemnou kryptokomunistickou linii, jak byla obviněna; zašla však ve své snaze být à jour na scestí. Na její dopisovatele mají ještě magický vliv socialistická hesla minulého století, která však v systému totalitního státu ztratila nejen formu, ale i obsah. Ze vývoj v myšlení v Československu šel směrem doleva, je docela zřejmé a není třeba na to vymýšlet triky a skreslovat fakta. Tribuna prospěje exilu i sobě, bude-li své zprávy z domova konfrontovat s jinými, a bude-li trochu kritičtější ke svým dopisovatelům. L. D.

KDYŽ projel „železnou oponou“ vlak *svobody*, byla z toho velká radost ve svobodném světě i v Československu. Také RSC přispěchala. Přispěchala s telegramem, aby se novým uprchlíkům připomněla jako jediný vrcholný orgán exilu. Její telegram si přes svou obzvlášť vydařenou frázovitost zaslouží býti ocitován.

„Rada Svobodného Československa, vrcholný orgán čs. politického exilu, vítá vás v řadách československých exulantů. Váš důmyslně a

jedinočným způsobem provedený útěk z vlasti, úpící pod diktátem hrstky zločinných komunistů, je důkazem vašeho vlasteneckého a demokratického citění a odhodlání nepodrobit se násilí a bojovat proti zotročení Čechů a Slováků mezinárodním komunismem a v jeho službách stojící domácí komunistickou klikou.

Váš čin poukázal před celým svobodným světem neudržitelnost poměrů v Československu a Rada Svobodného Československa vám poskytne všechnu mravní a podle potřeby i hmotnou podporu, abyste mohli přečkati těžké časy v exilu a vrátit se do šťastné a spravedlivé vlasti Čechů a Slováků, do svobodné, demokratické Československé Republiky.“

.... všechnu mravní a podle potřeby i hmotnou podporu ...“

Dovedeme si představit mravní podporu, poskytovanou lékařem, učitelem či knězem. Mluví-li však o mravní podpoře jedna ze skupin znesvářených politiků, kteří ani v exilu nedovedou překonat svá osobní a stranická zástí, připadá nám, že berou jméno mravnosti nadarmo.

Každý může dávat jen z toho, co má. Protože Rada Svobodného Československa vlastní fondy finanční, ale nikoli fondy mravní, měli by pánové rozdávat jen z těch peněz. To by pro začátek stačilo. L. D.

REDAKCI DOSLO:

„*Pozdrav domů*“, nová, pozoruhodná sbírka básní Pavla Javora, vydaly New Yorkské Listy (435 E 86 St., New York 28, N.Y.).

„*Nous accusons, Histoire d'un Homme d'un Pays de l'Est*“: myšlenky, text a kresby Dr. Michael Personne, vydalo Sdružení čs. politických uprchlíků v Belgii (192, rue Royale, Bruxelles), cena 50 fr. b. (7s. nebo 1 USA \$); originální dílko, zachycující imaginativním způsobem osudy demokratického intelektuála doma a v exilu.

„*Hornická balada*“, satirická knížka Stanislava Brzobohatého; vydáno vl. nákladem (S. Brzobohatý, 32 Coomer Road, London, S.W.6.).

ROZHOVOR S KARLEM ČAPKEM

Nevím, zda by vůbec kdo dovedl vyjmenovat všechny důvody, pro které se vracíme ke své knize a k svému autorovi; je jich nejméně tolik, kolik je lidských povah a kolik různých knih. Avšak jsou návraty pokorné a láskyplné a jsou návraty vzpurné; návraty do oblastí známých a návraty do neznáma; jsou takové, jež podnikáme pro útěchu spočinutí, ale i ty, na které se vydáváme, abychom nenalezli . . .

A jsou také chvíle, kdy se vracíš, protože musíš; ale to je vše, co o tom dovedeš říci. ..

Sotva bych dovedl vysvětlit, proč jsem se vracel ke Karlu Čapkoví; nebyl to nikdy autor mé lásky, ale vždy, i proti mé vůli, byl to můj autor: — nešlo to prostě zachpat si uši a minout ho s očima zavřenýma. Avšak není to lehké nadchnout se pro Čapkův svět, protože vůbec je snažit horovat pro věci velké a neobvyklé; a Čapek po nás chtěl vždycky jen to, co je možné. Být slušný člověk a dělat svou práci, je jistě věc dobrá a někdy i užitečná, ale nemáme rádi, říká-li se nám to příliš často. Znáti svoje meze a lidskou slabost, je odedávna první krok k moudrosti, avšak snášíme těžko, přidržuje-li nám někdo vytvrvalé nos k naší trapné bezmocnosti. Uznat, že zeli po moravsku může někomu stejně dobře chutnat, jako zeli po česku uvařené, je první předpoklad demokratické snášenlivosti; bránit se fanatismu pravdy vědomím nedostatečnosti poznání a mít rád lidi i s jejich chybami, není samo sebou ještě nic špatného, avšak jist z tolerance zeli, které mi nechutná, zřeknout se pro relativnost poznání zaujetí pro osobní pravdu a vzdát se, jako Pán Bůh, pro lásku k člověku práva ho soudit, pokládal jsem nad lidské síly.

Krátce, neměl jsem nikdy příliš rád ten Čapkův střizlivý svět, a v skrytu duše se mi vlastně ulevilo, když jsem zjistil, že za hranicemi Chebu není hřích dát vyprat prádlo v mechanické prádelně a že se košile dají zmítit stejně úspěšně chlorovanou vodou, jako vaňhou. Když jsem ale teď znovu vzal do ruky Čapkův feuilleton, zastesklo se mi náhle po oblacích páry, z nichž se důstojně a tajemně vynořují ženská záda, po obligátním kovčezím rajskou omáčkou a po všem, co u nás neúprosně náleží k rituálu velkého prádla. A řekne-li mi na to někdo, že se tu bez ostychu přiznávám k sentimentálnímu stesku po věcech hanebných, o kterých lépe nemluví, odpovím klidně, že to je možné; ale dál budu věřit, že tu jde o něco vážnějšího.

Když jsme odcházeli do exilu, bylo to v nejednom případě proto, že nám nic jiného nezbyvalo, ale přesto nás to ovšem stálo nemalou námahu; jaký tedy div, že se snažíme odškodnit glorifikaci tohoto činu. I stali jsme se přes noc z uprchlíků národem hrdinů, a jenom neradi uvážujeme o tom, že zůstat nebylo mnohdy o nic lehčí. Ani nás nemate, že jsme v historii posledních let už po druhé měli příležitost manifestovat své hrdinství jinak než odchodem a — po dvakrát jsme to neudělali. Netvrdím ani já, že jsme se raději měli rozhodnout pro sebevraždu, ale myslím si, že nejsme uděláni z látky, z které se dělají klasičtí hrdinové; máme mnohdy odvahu k leccemu neméně obtížnému, ale zřídka kdy k smrti. Heslo o mužích neumírajících, kteří pro národ raději žijí a pracují, bylo už dávno před Havlíčkem ušito na naše tělo.

Není to jistě náhodou, že česká filosofie a náš program, tak jak byly po Palackém a Havlíčkovi formulovány Masarykem, jsou filosofii praktické etiky humanitní, umírněného individualismu a politikou demokratického parlamentarismu. Ať už jsou důvody této koncepce jakékoliv, ať ji vysvětlujeme z duchovní konstelace obrozenecké, či raději z reformy husitské a bratrské, ať z porážky bělohorské, nebo spíše z politické situace rakousko-uherské monarchie, ať z charakteru, nebo ze sociálního rozvrstvení našeho národa, tolik je jisté: — že to je vůbec jediný program, který u nás byl v moderní době formulován a jediná koncepce, jež ve svém celku byla akceptována převážnou většinou národa. I když nám Masarykova filosofie nepronikla zdaleka tak hluboko do krve, jak jsme se kdysi přesvědčovali, i když ani ve vedoucích vrstvách síla humanitní myšlenky nebyla s to překonat slabost charakteru, přece je nepochybné, že cokoliv se u nás stalo a cokoliv bylo uděláno za oněch dvacet let republiky, spočívalo na těchto základech. A nezapustila-li tato politická teorie své kořeny možná dost hluboko, nezapustila je hlouběji rozhodně žádná jiná; neboť ani myšlenka mesianistická, ani panslavismus, ani tendence totalitní a revoluční socialismus marxistický, nenašly v Čechách nikdy vážného ohlasu. Chlubili-li jsme se kdy v cizině něčím, tedy tím, že jsme lidé klidní, pořádatí a střizliví; a byli-li

jsme na něco pyšní, tedy na to, že při všem svém konání jsme nezapomínali, že svět má být i udělán lidmi a pro lidi.

Je proto při nejmenším podivné, hemžili-li se to dnes mezi námi povahami všelijak hrdinými. Jsou tu soudci, před kterými obstojí vlastně jen ten, kdo dovedl položit hlavu na katův špalek, jsou odvažlivci, kteří pohrdají západním světem, protože se už po tři roky úzkostlivě vyhybá světové konflagraci; a jsou také zanicení proroci, kteří svým přínosem chtějí spasit svět a samotného Stalina. Ovšem, že právem voláme z tohoto Augiášova chléva po větší čistotě, ovšem, jsou horší věci než válka a ovšem také, že jsme nešli vždy zachránit toliko holou kůži; nicméně je také pravda, že soudit je zodpovědnost těžká i tehdy, je-li pravda a právo na soudcově straně, že ve válce se zabijí i pak, jde-li o válku svatou, a že lidské vztahy jsou dnes složitější, než bývávaly v dobách proroků.

Čapek byl pozorovatel bedlivý, a neunikl mu ani tento rys lidské povahy. „Já jsem pozoroval,“ praví, „že lidé se obvykle chovají přirůzeně a upřímně jen pokud jde o ty malíčky a všední věci; ale jakmile se octnou ve výjimečné a pathetické situaci, tu vám jako by do nich vjel nějaký nový člověk; začnou mluvit jiným jazykem, abych tak řekl dramatickým hlasem a užívají jiných slov, jiných argumentů, ba i jiných citů než normálně; především propuká v nich statečnost, přestýž, obětavost a jiné takové hrdinné a charakterní vlastnosti. Ono to je, jakoby se nadýchali nějakého ozonu, takže musejí dělat veliká gesta; nebo v tom je jakési tajné uspokojení, že se octli v mimořádné a katastrofické situaci, a jaksi se tím vypínají a kochají; zkrátka, začnou se chovat jako hrdinové na jevišti.“ Stačí se podívat trochu pozorněji do zrcadla, abychom viděli, že i my se chováme jako na jevišti; a že jsme se ve svých nových rolích nenaučili ještě náležitě chodit. Doma jsme byli poklidní okresní soudci, mírumilovní profesori nebo neškodní novináři, kteří ze svědomitosti poslancovali a z dlouhé chvíle sbírali kaktusy a teď je z nás náhle inkvizitor, věstec a mesías: neboť jsme se octli ve výjimečné a pathetické situaci a jest nám dělati veliká gesta.

Byl by to námět na frašku, kdyby se za vším neskrýval klíček tragédie. Čapek se klidně mohl usmívat případu pana Kalouse, protože nakonec věděl, že pedantický úřad neopustí své občanské povolání pro zkomolený telegram z Grenoblu, avšak kdo přesvědčí nás, že také v exilu je třeba dělat boty a také tady jen podle lidského rozměru? Kde vzít kuráž, vrátit se i po únoru k drobnému podělkování a měřit se i teď stále jen Čapkovým metrem? Tisnilo-li nás už dříve leccos v prostoru, který nám život vyměřil, máme teď jedinečnou příležitost odvrhnout všechno to skoupé našeho civilního habitu a věnovat se nadále už jenom věcem velkým a obecným. A zdá-li se nám už kdysi česká filosofie trochu až příliš střízlivá a vlastně šosácká, chyběl-li pathos a romantické gesto, stačí teď rozhlédnout se po světě a udělat si program pyšný, vzorný a světový . . .

Potíž je jenom v tom, že jsme synové dělníků, živnostníků a malorolníků a celý náš život že se odvíjí na vsi a v desetitisícových městech; a potíž je také v tom, že naše země je spíš chudá a že na všechno, co máme, jsme se odjakživa museli díti. Možná, kdybychom měli s sebou dosti svých knížek, nebylo by třeba vůbec to připomínat; listovali bychom v Čapkových feuilletonech a věděli bychom, že i po nejdelším pobytu jinde, vždycky zas půjdeme zpět: protože tam je svět, který je nakonec nejlépe udělán podle naší míry. Viděli bychom, že domluvit se lidé mohou kteroukoliv řečí, ale porozumět že se každý může jenom svou mateřštinou. Lze sice říci „chez moi“; nebo „my house is my castle“, ale nikdy tím neřekneš tolik, co slovem „doma“. Neboť i když jsou všude na světě stavení, v nichž se můžeme zaříditi více méně podle svého vkusu, opravdu doma je člověk tam, kde světlice mají rozměry, které jim vtisknul, a kde za barákem voní tráva jeho klukovských let. A také bychom při novém čtení možná poznali, že Čapek ani tak nechtěl ukazovat nám naši malost, jako spíše hříčky velikosti; že třeba nežádal, abychom z tolerance dělali věci, jež se nám nehodí, ale myslel si, že bychom nikoho neměli nutit; že ani nedoufal, že lidé přestanou soudit, ale rád by byl viděl, aby nesoudili pro lásku k právu, nýbrž pro lásku k člověku.

Shledali bychom pak, že v tomto velikém světě, v němž pro nesmírnost úkolů, ubohá lidská kreatura tak mnohým splynula s obzorem, obec, kde na člověka bylo lze hledět dosti z blízka, nebyla z nejmenších; a že se tam musíme vrátit.

Byl by to návrat šťastný.

ANT. HRUBÝ

SPISOVATELÉ MLUVÍCI A MLČÍCI

PAVEL TIGRID.

RÁD bych dnes pohovořil o dvou bývalých spisovatelkách českých: Jarmile Glazarové a Marii Pujmanové. Jestliže jsem obě tyto dámy označil za „bývalé spisovatelky české“, chtěl jsem tím říci, že jak Glazarová tak i Pujmanová patřily kdysi do české literatury, ale že už do ní nepatří. Spisovatel, který zaměnil hodnoty věčné za partajní slogany, který opustil samotné předpoklady tvůrčí práce, jimiž jsou vnitřní svoboda, neúprosné hledání pravdy, lidskost a prostý vkus, spisovatel, který se proměnil z pěvce svobody na advokáta teroru, takový spisovatel se vyloučil sám nejen ze společnosti slušných spisovatelů, ale i ze společnosti slušných lidí.

Do této kategorie patří i paní Glazarová a paní Pujmanová. Paní Glazarová napsala dojemný článek, který byl uveřejněn v „Rudém Právu“ 4. října s nadpisem: „Nad rodným krajem“. Článek vyšel nesporně z pera paní Glazarové, poněvadž je psán ve stylu o krapánek lepším a inteligentnějším než je zvykem v komunistickém tisku a obsahuje i několik lyrických pasáží, které prozrazují spisovatele školeného. Lze tedy předpokládat, že paní Glazarová tento článek napsala sama a o své újmě. Zamýšlí se v něm nad svým rodným krajem a zdá se jí, že teprve od února 1948 krásně voní naše lesy, těžká a žirná jsou naše pole, teprve od února naše země oplývá mlékem a strdím, všechno lépe kvete, všechno se lépe daří, lidé se usmívají, děti si hrají a pensisté na lavičkách v parku si vyprávějí o otci národa Gottwaldovi. Nuže, provinění paní Glazarové není v literární bídě takovýchto seřadů, nýbrž v tom, že všechno je lež a že paní Glazarová ví, že to je lež. A spisovatel, který slouží lži a slouží jí vědomě, přestává být tvůrcem a umělcem a stává se . . . nu, právě tím, čím je dnes paní Glazarová.

V druhé polovině svého článku projevuje paní Glazarová dojemnou starost také o nás, exulanty, a píše, jaké to asi je strašné být psancem a tulákem a člověkem z národa vyvrženým, který nikde spočinouti nemůže. Zdá se, že propagační oddělení komunistické strany nařídilo, aby si komunističtí pisálkové více všimali osudů emigrace. Tak paní Marie Pujmanová napsala o nás hnedky dlouhou báseň, kterou si můžete přečíst ve 40. čísle týdeníku

„Tvorba“ pod výmluvným názvem: „Emigranti“. Je to báseň epická a místy pepická. Slyšte však básničku samu co říká o emigrantech:

„Protloukají svou existenci sirou,
vlast nenahradí žádné IRO,
nevědí co chtějí, nevědí kudy kam,
klep je jim denní chléb a sebeklam.“

Každý v této básni dostává po hlavě: špióni, zběhové, vrazi, agenti — rýmuje se na emigranti — obchodníčkové, Krupp i císař pán Franz Josef. A když prý v únoru 1948 „lid k vládě věcí svých byl probuzen“ — tehdy

„zmatené školáky poslali do ulic
a foukli, svíčkové báby,
hanební emigranti“.

Mezi těmito zmatenými školáky, rozumnými demokratickými studenty, kteří v únorových dnech táhli Prahou na Hrad, aby tam demonstrovali za svobodu a proti komunistické zvlášti, byl také syn paní Pujmanové, Petr Pujman. Byl zatčen a žalářován. Ve vězení mu výkonní orgánové lidové demokracie — o níž básnička a matka Petra Pujmana píše jako o „ruměnném a zadýchaném dnění“ — rozsekali do krve obličej. A takovýchto rozsekaných obličejů, takových lidí mučených v kriminálech, takových lidských trosek ve více než osmdesáti československých koncentračních táborech jsou statisíce. Ale tak jako se nehnulo svědomí paní Pujmanové nad osudem jejího syna, tak ji nechává lhostejnou i osud těch statisiců. Jaký div, že vězněný Petr Pujman odmítl přijmout návštěvu své matky. Petr Pujman je totiž chlap. Marie Pujmanová, jeho matka, je — lidově demokratická spisovatelka.

My sami říkáme nad tolikerou nízkostí: Ano, jsme emigranti, ale nejsme kolaboranti; emigrantem ovšem není jenom ten, koho teror, samopaly a koncentráky vyhnaly ze země. Takový člověk je exulantem jenom fyzicky, jen tím, že musí žít mimo zem, v níž se narodil. Ale on je spojen se svým národem, protože ten národ žije jen jednou myšlenkou a jen jednou tužbou, která je společná jemu i exulantům: myšlenkou svobody, spravedlnosti, pravdy lidské důstojnosti a lidské slušnosti. A až ty se vrátíš do vlasti, vrátíš se i exulant. Kdo však

jsou skutečnými emigranty? Kdo jsou ti, které národ *opravdu* vyvrhl ze svého středu a kteří jsou cizinci mezi svými lidmi? To jsou ti, kdož vzali národu jeho svobodu a jeho práva. Ti, kteří se dnes udržují u moci jenom terorem, policií, fízlovstvím, kriminály, krátce násilím. To jsou ti, kdož musí jezdit v osobních autech vyztužených ocelovými pláty, poněvadž se bojí lidu. To jsou ti, kteří zradili. Jarmila Glazarová a Marie Pujmanová patří mezi ně. Už dnes je stihlo hrozné prokletí: jsou vyvrženci uprostřed svých.

Jak praví Marie Pujmanová ve své básni „Emigranti“: „Bez lásky těžko bojovat, jen ten, kdo má záměr k smrti rád, se v život zase obrátí . . .“ A teď jděte, bývalé spisovatelky české, jděte mezi lid, bez něhož a bez lásky je

těžko bojovat, mezi dělníky, mezi rolníky, mezi ten drobný lid, kterému se říká národ, a *tam* poslouchejte, jak tento lid smýšlí o té zemi komunismu, o tom ruměnném a zadýchaném dnění, o režimu, který opěvujete, o jeho mocipánech a jeho estebácích, jeho ministrech a jeho fízlech, jeho poslancích a — jeho spisovatelích. Tu poznáte pravdu o sobě. Ze jste vyhoštěny. Ze jste emigranty ve vlastním národě. A že národ zdraví a miluje své spisovatele, kteří nepiší. Své básníky, kteří mlčí.

Budiž pozdraveno toto mlčení. Je jedním z hrdinství, jaká přinášejí s sebou tragické chvíle. A vězte, vy písnič a mluvčí a křičící, že toto mlčení je slyšet po celém světě.

(Vysíláno rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa 7. října 1951.)

NOVÁ UČEBNICE POMSTY?

PETR DEMETZ.

NIKDY jsem ještě tolik netoužil po hodnosti úředního recensanta, mluvčího za určitou stranu a ideologii než při četbě tak zvané Bílé knihy o odsunu sudetských Němců. Páchno to z ní krví a mrtvolami, hnílbou člověka, mravní katastrofou. Hnusný úkol, posuzovat tuto knihu, aniž by se čtenář mohl opírat o pohodlnou linii nějakého hnutí; mohl by třeba opeřovat oblíbenou „germánskou zlobou“ anebo originelním „odvěkým nepřitelem“, anebo by prostě mohl, dle vzoru odborných politiků, prohlásit, že problém kolektivního odsunu je dořešen, že naše slavná humanitní tradice, a že už Masaryk . . . Zřejmě se člověk promění v odborného politika tím, že umlčí svoje svědomí.

Sudetští Němci si financovali vydání tak zvané Bílé knihy veřejnou sbírkou, která jim vynesla 130.000 DM, peněz dost, aby o svých problémech vydali celou knihovnu. Vlastní titul Bílé knihy zní „Doklady o vyhnání sudetských Němců“, vydali je vlastním nákladem v Pracovním souručenství sudetských Němců v Mnichově; silný svazek čítající 590 stran, redigoval Dr. Wilhelm Turnwald. Hlavní část knihy obsahuje 369 svědectví sudetských Němců o vraždách, loupežích, znásilňování, o českých koncentračních táborech, o týráni žen, starců a dětí. Je zajímavé, že západoněmecký tisk komentoval vydání těchto „dokladů“ ien krátkými zprávami anebo je vůbec přešel mlčením. Nepodceňujeme však popularitu této knihy:

za velmi krátký čas vyšlo několik vydání a vydavatelé zatím prodali 20.000 exemplářů. Každý západoněmecký knihkupec vám řekne, že tato krvavá kniha je vlastní best-seller vánoční sezony 1951.

Hned předmluva slibuje čtenáři, že kniha podává svědectví o násilí „na základě protokolů, jejichž pravdivost nelze vyvrátit“. Toto prohlášení podepsali vedoucí Pracovního souručenství a dnešní sudetské politiky v západním Německu — katolík Schütz, sociální demokrat Reitzner a nacionalista Lodgman. Nechtěl bych obvinít křesťanského odboráře Schütze ani karlovarského učitele Reitznera, jejichž jména známe z parlamentární práce první republiky, že by byli podepsali vědomou nepravdu; spíše to jsou někdy malé podrobnosti v protokolu, nad kterými se čtenář pozastaví a přemýšlí, zda celý protokol je důvěryhodný, obsahuje-li nesprávné podrobnosti. Je skutečně pravdou, jak tvrdí protokol č. 15, sepsaný dne 27. 9. 1950, že přijel prezident Dr. Beneš ke slavení tím, že obyvatelé Prahy páli Němce „v celých řadách, zapalující živé pochodně“ (str. 42)? Nevkradl se tu spíše, po pěti letech, do protokolované výpovědi, řekněme, literární prvek? Je zajímavé, že přesnost a rozsah protokolů jsou přímo úměrné časovému odstupu; protokoly sepsané v letech 1946-1947 jsou krátké, stručné, informace je věcná a nedramatická; výpovědi z let 1950-1951 de-

setistránkové, výmluvné, intonace dramatická, obsahují nejen překvapivé bohatství detailů, nýbrž i podrobné vylíčení rafinovaných, přímo ďábelsky sadistických brutalit, proti nimž Goyovy „Desastras de la guerra“ jsou přímo arkádii. Právě toto zbystření paměti a překvapivá barvitost sadistických líčení po pěti a šesti letech soudného čtenáře poněkud zarazí.

Byl jsem za Protektorátu v různých táborech i ve sklepech pankráckého vězení — pochybuji však, že bych po šesti letech mohl podat podobná detailní líčení. Nechci tím ovšem tvrdit, že pokládám všechny výpovědi za fantasticky přibarveny, a že bychom je mohli zlehčovat. Vyprávějí příliš smutnou historii: historii o nacionalistické hysterii, o oslabené vládě, která nemohla anebo nechtěla zakročit proti masovému pudům rozvahou a rozumem, o politických stranách, svorně hysterii podněcujících, aby si získaly drahocenné hlasy hysteriků, a o tom, jak Masarykovo dílo proměnili v antologii vhodných citátů na výšperkování slavnostních projevů. Jak mohl jeden z vedoucích politiků třetí republiky ve svém projevu ze dne 20. 8. 1945 vtěsnat vzpomínku na Masaryka a fakta kolektivního odsunu do jedné věty, když předtím, v letech londýnského exilu, sliboval v obdobných slavnostních projevech (u příležitosti konference československých Němců v Londýně v říjnu 1943, pronesených dokonce jazykem německým), že v budoucím Československu nebude kolektivní justice? Jak to po té vypadalo ve skutečnosti, o tom se nemusíme

teprve dočítat v Bílé knize. Ale přesto je to četba pro nás velmi užitečná — připomíná nám totiž, že československá demokracie byla a bude nekonečným úkolem.

Vydání tak zvané Bílé knihy je čin po výtce politický a musíme proto přísně posoudit i okamžik, v němž vyšla, i způsob, kterým jsou některá fakta podána. V dnešním přetlaku německé atmosféry, ohrožené nezaměstnaností, komunistickou infiltrací a neofašismem, je 20.000 exemplářů této knihy 20.000 náloží nové nacionalistické nenávisti. Domnívali se vydavatelé, mezi nimiž je p. poslanec Schütz, který zastupuje Německo ve Štrasburku, že tato kniha vyčistí zkažený evropský vzduch? Ze svým způsobem přispěje k práci štrasburského shromáždění? Hic et nunc je tato kniha proti-evropská a nemravná. Nelze na jedné straně psát a řečnit o Spojené Evropě a o vášnivém evropanství, a na straně druhé vydávat knihu, v níž si i nezletilí mohou vyhledat dle přesné vypracovaného věcného rejstříku 38 způsobů, jak Češi znásilňovali německé dívky, anebo, dle téhož precizního rejstříku, 16 metod, jak bičovat nahé ženy. V každém civilisovaném státě by tato kniha byla hned zkonfiskována policejním zásahem z mravnostních důvodů — jen v západním Německu, kde počet mravnostních deliktů dosáhl dle úředních zpráv rekordní výše, je z ní best-seller vánoční sezony a jako vydavatelé ji podepisují katolíci a sociální demokrat!

HUSŮV LID V EVROPĚ

Dr. J. NOVOTNÝ.

NIKDY nezapomenu na návštěvu v rodině amerického senátora ve Washingtoně. Po obědě mne zavedl senátor do své studovny, rozložil velkou mapu Evropy a žádal mne, abych mu učinil přednášku o evropské etnografii. Tvrdil, že na té mapě evropské je těch různých barviček přespřáhl mnoho. Tak na příklad nemohl dobře pochopit, proč ještě mluvit o Srbech, Chorvatech a Slovincích, když už jednou máme Jugoslaviu; proč mluvit o Čechách a Slovácích, když máme Československo. Docela však zamítal tak miniaturní útvary jako jsou Albánie, Lucemburk a Monaco.

Tenté senátor by měl číst knihy profesora Milcha z Marburku. Profesor Milch tvrdí, že

někdo musí objevit Evropu jako Kolumbus objevil Ameriku. A když prý to nikdo neučiní, učiní to Milch. Vykládá, že Evropa je ztracená země, nezačne-li se v Evropě myslit evropsky. Francouzi tvrdí, že Karel Veliký byl Francouz. Němci tvrdí, že byl Němec. Pravdou prý není ani prvé ani druhé. Karel Veliký byl Evropan.

I Československo jest ztraceno, nezačnou-li Čechoslováci myslit evropsky. Bude-li Československo zdůrazňovat jen to své, pak je ztraceno. Vypjatý nacionalismus je vždy sobectví plus pýcha. Protože shodou okolností jsem Čech, proto musí být „co je české, to je hezké“?

Jest velmi občerstvující hledati a naléztí světlé stopy Husovy v Německu. Tyto stopy by jednou mohly pomoci při budování Evropy budoucnosti.

Už to je povzbuzující, přečísti si výroky dvou německých velikánů, kteří přerostli ploty své vlasti: Luthera a Goethea. Luther praví: „Zjistil jsem, že Hus byl vpravdě drahý a vysoce osvětlený muž. My všichni jsme, aniž to víme, husité.“ A Goethe ujišťuje: „Za všech dob vynikající jednotlivci byli ti, kteří pro vědu pracovali a nikoli pro svoji dobu. Byla to doba, která jedem Sokrata zničila, která Husa upálila: doby byly vždy stejné.“

G. V. Lechler ujišťuje, že Hus měl veliký vliv na Luthera a že Luther se rád k tomu přiznává. Tvrdí, že Jan Hus při vši měkčnosti srdce přece dovedl bez bázně v trpělivosti vytrvat až do příšerné smrti; zvítězil ve svědeckých evangelické pravdy a svojí věrností k svědomí si získal opravdové lidi i budoucí pokolení. Praví doslova: „Svým charakterním chováním dokázal, že svědomí spravedlivého křesťana je silnější než všechny mocnosti země.“ Bonnechose praví, že jako Kolumbus objevil novou zemi, tak Hus objevil nový svět, nebo lépe řečeno nové pole, které po staletí bylo zapomenuto a zasypano, pole svědomí ve věcech víry. Hus v srdcích lidí dosadil svědomí na trůn, s kterého už nebude sesazeno. A to mu nikdy nezapomeneme.

L. Krummel pak uvádí, že Luther nemůže na Husa zapomenout ani ve svých komentářích. Ve svém komentáři k Izaiášovi vykládá, že „evangelium, která máme, mám za to, Hus a Jeroným vykoupili svou smrtí“. Luther mnohokrát vyjádřil — praví Krummel — svůj souhlas s učením husitů a již v roce 1519 s nimi navázal styky, neboť jemu se zdálo, že nestojí na jiném základě než na kterém stál Pavel a Augustín.

Krummel oceňuje českou reformaci: „Česká reformace je zjev světového významu, epochální scény, které nám před oči staví, jsou uchvacující. Je se jménem kostnického mučedníka Jana Husa tak úzce spojena, že ji můžeme plným právem nazývat husitskou reformací. Jeho popel byl Rýnem odplaven do oceánu, avšak boufný vítr odtud tento popel vrátil po stu letech do srdce křesťanstva. A není bez významu, že Čech Hus byl upálen na německé půdě, na rozhraní reformovaného Švýcarska a luterského Švábska a Saska. Německo musilo být půdou, do které byl zasazen strom, který byl ze slovanské země vykořeněn, aby znovu byl zasazen tento strom čistého,

apoštolského křesťanství. Luther a Zwingli — oba se posilovali na Husově odvaze víry a pevnosti.“

Že husitské hnutí nebylo pouze lokální povahy a bylo schopno získat přívržence i mimo českou vlast, ukazuje i ten fakt, že Prokop Veliký vytáhl do Německa s 45.000 muži, avšak vrátil se zpět domů se 70.000. Kde je vzal? V Německu našel stoupence, kteří byli ochotni se s ním vrátit do kolébky husitství, třebaže byli Němci.

Stojí za zmínku, že roku 1453 Friedrich Reiser, nejprve přívrženec valdenských, později husita ze Švábska, obdržel husitské svěcení v Táboře. Cestoval po Německu a získával stoupence husitství. Roku 1447 bylo předvoláno před soud ve Würzburgu 130 husitů. V stejném roce v Thuringách se objevili vzbouření sedláci blízko Erfurtu, „zvláštní lidé, kteří se nazývali táborité“. V Bamberku roku 1448 kazatel Heinrich Steinbach musil veřejně odvolat „husitské bludy“. Za deset let potom kněží Wolfgang Gfieder, Andreas Luzgerner a Michal Schmalzl v Rezně byli uvězněni pro husitské kacířství. Ve Frankenwaldu v hlubokých údolích byla hlavní shromaždiště husitských stoupenců. Dále byli husité v Pforzheimu, Biberachu (tam kázal na cestě do Kostnice Hus), Štrasburku a Basileji. Roku 1458 byl v Berlíně upálen krejčí Matthäus Hagen pro „táborské kacířství“. Před soudem řekl Hagen: „Wiklef, Hus a Jeroným jsou svatí.“ Hagen získal v Neumarku a Uckermarku pro husity mnoho stoupenců, zvláště v Selchově, Kerkově a Zehden. Roku 1451 byl v Augsburgu uvolněn kostel sv. Ulricha pro husitské bohoslužby, protože v tomto městě byl již velmi početný sbor tábořský. Na konci patnáctého století byl velmi činný kněz Mikuláš Rutze v Rostokách, který získával mnoho stoupenců pro husitství.

Bude nutno, abychom i naše české dějiny zarámovali do evropských rozměrů, abychom i tak se připravili na novou dobu, kterou všichni tak toužebně vyhlížíme . . .

NEOPOMEŇTE NIKDY OZNAMIT
ZMĚNU SVÉ ADRESY. ZASÍLEJTE
NÁM ADRESY NOVÝCH OD-
BERATELŮ. ROZSIRUJTE SKU-
TEČNOST!

O ZÁKLADY MRAVNOSTI

DISKUSE

Polemika s Křesťanskou Akademií, uveřejněná pod titulem „Mravnost a vědecký světový názor“ v 6. čísle Skutečnosti, vyvolala značný ohlas, svědčící o tom, že jde o jeden z nejzávažnějších intelektuálních problémů naší doby. Zahajujeme proto diskusi na thema „O základy mravnosti“, v níž rádi otiskneme podnětné příspěvky kteréhokoliv ideového směru, pokud nám místo dovolí. V rámci diskuse dnes uveřejňujeme obsáhlou repliku Křesťanské Akademie, článek V. Deyla a výňatek z dopisu. (Red.)

REDAKCE Skutečnosti otiskla v červnovém čísle náš dopis, konfrontaci našeho názoru na národní a evropskou rekonstrukci s jinými hnutími emigrace. Současně s naším dopisem byla otištěna i odpověď, která je označena za oficiální redakční komentář. Tato „redakční“ odpověď nás překvapila, poněvadž se velmi liší od tónu, v němž jednotliví redaktoři Skutečnosti psali po tři léta trvání této revue. Zdá se nám proto spíše, že kolega H. J. Hájek, který je autorem odpovědi, psal své řádky bez konsultace druhých členů redakce. Co nám píše, není lichotivé, ale jsme mu vděční za upřímnost. Škoda jen, že svému článku dal redakční záhlaví, neboť jeho odpověď na náš první pokus nabídky ke spolupráci vyzněla jako bouchnutí dveřmi před nosem, dříve než vůbec můžete vysvětlit, proč jste vlastně přišli a co chcete.

Rozumíme-li dobře, podle názoru kol. Hájka nemůže k spolupráci dojít, dokud neodložíme theocentrický světový názor a nezaumíme, čemu kol. Hájek říká „odhodlaný, racionální, kritický postoj“. Tímto postojem míní popření dvou zásad, na nichž je nejen vybudováno křesťanství, nýbrž na kterých staví každý theistický světový názor. Jde o přesvědčení o Boží inteligenci a dobroně jako zdroji všech mravních hodnot a o Boží prozřetelnosti jakožto principu dějinném.

Kol. Hájek podnikl na nás nájezd současně se dvou stran. V souhlasu s Comtovým stanoviskem totiž současně upírá objektivní platnost světovému názoru podloženému náboženstvím, i názoru vybudovanému na filosofické spekulaci. Zaměřuje obě věci a odsuzuje je společně, používaje podvojného výrazu „metafysicko-theologický“, ač ve skutečnosti cesta metafysického spekulativního důkazu (rozložením na první principy) a cesta theologie jsou dva rozdílné světy.

Kol. Hájek tvrdí, že exaktně myslící člověk se nespokojí s metafysickým zdůvodněním mravního zákona a jeho závaznosti, nýbrž

obrátil se k pozitivním vědám, aby mu daly odpověď. Jeho postup však není řešením, nýbrž únikem. Ačkoli mluví o mravních hodnotách, užívá tohoto výrazu pro označení docela jiné reality, která není s mravní sférou identická! Mravním kritériem jsou mu totiž „empiricky zjištělné a racionálně uspořádané biologicko-psychologické a sociálně-kulturní potřeby civilisovaného lidstva“ a tyto potřeby ovšem zjišťují pozitivní vědy. Jenže „biologické a psychologické potřeby“ jsou záležitostmi mravnímu řádu heterogenní. Užitečnost je měřítkem jiného řádu než mravního. Lidské jednání není mravné proto, že je na prospěch jednatelce, nebo někomu jinému. Naopak nejmarkantnějším projevem mravního charakteru jsou právě ty případy, kdy lidé důsledně dodržují mravní zákon, ač z toho „pro nikoho nic nekouká“, nebo když v případech kolise dají přednost ušlechtilosti a čestnosti před expediencí. (Poukazujeme na velmi pěkný článek J. Pohanky v březnovém čísle loňského ročníku.) Kolega Hájek zaměřuje eugeniku, lékařství, národohospodářství a ostatní praktické (aplikované) vědy s etikou. Je pravda, že kdykoli člověk jedná mravně, počíná si ve shodě se svou duchovou lidskou přirozeností, a naopak, jedná-li nemravně, počíná si zvráceně a protipřirozeně; z toho však nevyplývá, že by cestou empirie bylo možno zjistit měřítko mravnosti. Mravností lidstvo usiluje o to, čeho dosud nemá, a co je jeho posláním. Souhlasíme ovšem s kol. Hájkem, že aplikovaná věda dává odpověď na otázku „co dělat“, obdobně jako theoretická věda dává odpověď na otázky, týkající se planetárních systémů či atomů. Ale tážeme-li se „co dělat“, musíme k tomu vždy dodat doložku, „abychom . . .“, t. j. udat cíl svého podnikání. Jde-li nám o to, zabezpečit své zdraví, otázeme se lékařské vědy, „co dělat“. Chceme-li zajistit zdravé rozdělení národního důchodu, otázeme se národního hospodářství. Ale jde-li nám o to, jednat ušlechtilě a ve shodě s mravním zákonem, málo nám po-

může kterákoli empirická věda (na př. kulturně-anthropologické srovnání mravů na Nové Guineji či Závětrných ostrovech). Anthropologie nemůže říci, který z národů či kmenů jedná mravněji (může však zjistit, které zvyky jsou pokročilejší, což však není totéž!). Hodnocení totiž přesahuje rámec empirických a srovnávacích věd a je otázkou filosofickou; je nutno stanovit normu, s níž jednáni srovnáváme. Filosofická ethika nezjišťuje jen jakým člověk jest a jak de facto jedná, nýbrž jakým má být. Jde o normativní, nikoliv experimentální poznatky. A jít až k samým zdrojům mravnosti postupem spekulativního myšlení, které čerpá své principy z metafysiky, ontologie, není tedy nekritické, nýbrž naopak výsledkem kritické úvahy. Bez zjištění, co je člověk a co je jeho posláním, člověk může poslouchat mravní zákon leda instinktivně, ze zvyku nebo z nutnosti. Může být dokonce i přesvědčen o jeho platnosti, ale jeho přesvědčení není odůvodněné.

Zejména pokud jde o otázku závaznosti mravního zákona, se každá morálka, která je utilitaristická, setkává s nepřekonatelnou obtíží; nakonec jediným motivem, proč se jí lidé podřizují, je expedience nebo sankce; ale plnění mravního zákona výhradně z těchto mimoethických motivů není vůbec mravním jednáním.

Návrat společnosti a jedinců k objektivnímu, věčně platnému mravnímu zákonu zdá se nám být zdaleka nejdůležitějším úkolem. Vedle něho všechny ostatní reformy, byť důležité a nezbytné, mají podle našeho názoru ráz druhotný. A toto bylo smyslem našeho tvrzení, že sama reforma institucí svět nezachrání, nedojde-li k rekonstrukci individuální mravnosti. Jsme přesvědčeni, že je svrchovaně třeba zrevidovat a reformovat politické a hospodářské instituce a že je třeba, aby tato reforma byla provedena odborně, na základě svědomitého studia. Nicméně reforma institucí sama nepostihne kořen všeho zmatku a zvratu. Člověk potřebuje rekonstrukce. Mravnost mas a často i příslušníků elity je v úpadku. A jsou-li instituce chybné, má na tom podíl nejen nedostatek aplikované vědy, nýbrž i mravní nedostatek u těch, kteří instituce tvoří, udržují, nebo za ně odpovídají. Tak na př. utilitaristická koncepte mravnosti v 19. a 20. století má rozhodující podíl na vzniku současných totalitních tendencí, byť nebyla jejich jedinou příčinou. Omyl v samém základu mravního hodnocení je pro společnost větší zlem, než odchylují-li se lidé od jednotlivých konkrétních mravních norem, ale vědí, že jednají nesprávně a že se dopouštějí násilí na svém svědomí.

Zdravé instituce usnadňují mravní život, kdežto nezdravé instituce mohou mravní život podvazovat. Již z toho důvodu je třeba věnovat svědomitou péči politice, státovědě a ekonomice. Mravní reformu lze důsledně provést jen za současně reformy společenských zřízení. Ale sama politická nebo hospodářská reforma mravnost netvoří. Mravní hodnocení a rozhodování je vnitřním, nejosobitějším úkonem člověka, který za člověka nemůže vykonat nikdo jiný a tedy ani stát.

Vedle útoku na filosoficky (metafysicky) zdůvodněnou etiku se kol. Hájek vypořádává i s náboženskou vírou, v konkrétním případě s křesťanstvím. Transcendentní křesťanský světový názor označuje výrazem „mythus“; mluví o něm pohrdavě a je přesvědčen, že člověka zotročuje a přináší intelektuální resignaci. Rádi bychom blíže osvětlili, v čem tento „zhozený“ mythus záleží. V této odpovědi není bohužel tolik místa. Každý vzdělaný člověk má ostatně po ruce dost literatury, která mu pomůže překonat takové předsudky.

Zevrubně odpovědi si žádá tvrzení H. J. Hájka o „nesmiřitelném rozporu“ mezi principy zjeveného náboženství — dogmaty — a moderní vědou. Jeho věty jsou v dokonalé shodě s tím, co jsme před lety slyšali od učitelů. „Empiricky získaná a ověřená zkušenost“ usvědčuje zjevenou pravdu z omylu a proto musíme dát přednost „vědeckému světovému názoru“ a zavrhnout „metafysické“ či theologické dogma. Odpovídáme, že konflikt mezi křesťanskými dogmaty, resp. teoriemi (metafysická dogmata neexistují, neboť filosofie nevychází ze zjevených postulátů, nýbrž buduje na lidské spekulaci a evidenci) na jedné straně a pozitivní vědou na druhé je fikcí. Dogmata se netýkají faktů pozitivních věd, nýbrž informují nás o tom, kdo je Bůh, jaké má plány s člověkem a jak tyto plány lze uskutečnit. Žádná experimentální věda je nemůže dokázat ani vyvrátit. Přírodovědec ani sociolog nebo sociální anthropolog nemůže prokázat nesmyslnost, ba ani nepravděpodobnost křesťanského theocentrického světového názoru ani jiného názoru. Světový názor je důsledkem filosofické nebo theologické spekulace, nikoli empirických vědeckých metod. Vědec nemůže prokázat, že cesta smyslové experience jest jedinou cestou k poznání veškeré pravdy a že tedy, co si nemůžeme ohmatat nebo experimentálně ověřit, je nepravda a sebeklam. Onen sebevědomý, téměř chlapecký postoj člověka z 19. století, který byl opoien výsledky pozitivních věd a pro něhož „již neexistují tajemství“, nevyplyvá z vědeckého bádání, nýbrž z mravní

slabosti, které se říká intelektuální pýcha. Půstový takového Christopera Dawsona se nám zdá být zralejší a méně naivní. Positivní věda a zjevené náboženství si nejen neodporují (ponechávám se obírat jinými fakty), ale vzájemně se doplňují a dokreslují obraz světa.

Pozoruhodné je, že kol. Hájek zjednodušuje filosofii dějin. Cesta k civilisaci a civilisace sama jsou mu identické se vším dobrým, kdežto nedostatek civilisace je mu absolutním zlem. Rozumíme-li jeho argumentům dobře, tedy řecká a křesťanská kultura, na níž i podle jeho názoru je náš současný západní život naroubován, byly jen potud kladným přínosem, pokud nějak vedly k dnešnímu rozvoji pozitivních věd přírodních nebo sociálních. Velcí duchové jako Augustin, Tomáš Akvinský, Tereza Avilská, Pascal, Newman, myslitelé jako Kierkegaard, Dostojevskij atd. patrně nemají místa v kulturních dějinách, ledaže si je vyloužíme tak, jako býval u nás domů kdysi interpretován Komenský, který se z biskupa jednoty bratrské stal osvícencem, a Hus, který se stal průkopníkem „*Pensée libre*“. Jejich náboženská stránka byla většinou opomíjena mlčením a Komenského „*Unum necessarium*“ z jeho národa vyvětralo.

Poslední dvě století přinesla velkolepý rozvoj civilisace. Nepopíráme pokrok na poli techniky, lékařství, přírodních věd, aplikované společenské vědy. Avšak technická civilisace i rozvoj pozitivních věd jsou možné i v dobách mravního úpadku, kdežto naopak i v poměrně primitivních civilizacích je možný mravní a šťastný život. Ostatně příčinou rozkvětu civilisace a vzdělanosti nebylo „oslabení někdejší vynucené theologicko-ideologické jednoty“. Formulování problému jako protikladu moderního pokroku oproti starému tmářství není objektivní. Civilisace je jen nástrojem mravního života; může být prostředkem k mravní ušlechtilosti, ale i ke zkáze a nemravnosti. Záleží na tom, je-li civilisace v rukou člověka dobrého či špatného. Kdykoli pak civilizační rozvoj předchází mravní pokrok, civilisace se obrátí proti člověku a slouží zkáze. Civilisace napomáhá mravnosti mravných a nemravnosti nemravných. Civilizační život není homogenní složkou mravního života. Odehrává se vně oné nejjintimnější sféry lidského života. Jsou to především myšlenky, tužby a rozhodování, jež determinují naši mravní úroveň, kdežto činy jsou jen jejich dovršením. Mravní a náboženský život existoval a existuje vedle života civilizačního a nad ním. Civilisace může být nástrojem k uskutečnění ušlechtilých plánů mravně vyspělého člověka. Ale ona nečiní člo-

věka mravně lepším. Moderní anglosaská demokracie zřejmě uskutečnila nejednu myšlenku evangelia — ale právě proto, že v ní evangelium nikdy úplně neodumřelo.

Místy se autor článku snaží zesměšnit věci, o nichž ví jen málo, a v souvislosti s nimi viní věřící lidi z nepoctivosti. Mnozí z nich prý vyznávají víru v Prozřetelnost jen verbálně, ale ve skutečnosti v ni nevěří. Jako příklad uvádí křesťana nemocného zápalem plic, který prý nespolehá na Boží intervenci, nýbrž důvěřuje lékařské vědě, ač ji svým světovým názorem popírá. Nevím, odkud čerpal kol. Hájek svou znalost o křesťanské víře v Prozřetelnost, určitě však ne z křesťanské literatury. Od nejranějších křesťanských dob nebylo autora, který by rozuměl Božímu řízení světa v tom smyslu, že buď působí nějaký výsledek Bůh anebo člověk, a že tedy uchýlit se k modlitbě za zdar něčeho znamená složit ruce v klín a čekat zázrak s nebe. Běh věcí ve světě je výslednicí současně působících příčin dvou rozdílných řádů, totiž prvotní příčiny (Boha), která vlévá bytí a působnost příčinám druhotným; a druhotných příčin, mezi něž patří i svobodné jednání lidské.

Aby člověk úspěšně jednal, potřebuje Boží pomoci a spolupůsobení, ale Bůh nejedná místo něho, ani neubírá lidskému jednání na svobodnosti. Naopak, abychom jednali svobodně a neotročili svým iracionálním pudům, potřebujeme Boží pomoci. — Lidské práce je třeba nejen při zápalu plic. Myslíte, přáteli Hájků, že my křesťané čekáme od Boha pečené holuby?

Podivnou myšlenkovou eskamotáží jsme byli uvedeni v souvislost s komunistickým totalitářismem: morálka „primitivních dogmatiků“ prý nakonec vyústí v plynové komory a v instituci koncentračních táborů. Tak je to! Bylo by nebezpečné a kompromitující udržovat s námi styky, dokud se nedáme na pokání a nevzdáme se theistického světového názoru a náboženské víry. Kolega Hájek neuvádí žádné důkazy pro své tvrzení. Kdyby se však zamyslel nad evangeliem a jeho smyslem, viděl by, že mezi principy třídního boje a diktatury proletariátu a mezi křesťanskými postuláty svobodného rozhodnutí pro službu Bohu a bližnímu je přímá kontradike, stejně jako mezi dialektickou materialistickou filosofií a křesťanskou vírou ve věčné pravdy. Komunisté se posmívají metafysice právě tak jako pozitivistě. Za zmínku však stojí, že komunisté (právě na rozdíl od křesťanů) vyznávají utilitarismus právě tak jako kolega Hájek, a že se dovolávají vědy („vědecký socialismus“) na podporu svého myšlenkového systému podobně jako on.

I oni nám ukazují dveře, prohlašující náboženství za opium lidu, anachronismus a nereální společenskou „nadvstavbu“, nevadí jim však (jako kol. Hájkovi), pokud se omezuje na pole náboženských citů a pokud církev nevyučuje doktríně.

Vidí-li kolega Hájek podobu mezi totalitářskými myšlenkovými soustavami a zjevným náboženstvím v tom, že oba vycházejí z principů cestou pozitivních věd nedokazatelných, čemuž říká společným názvem „dogmatismus“ (komunisté však předstírají, že budují na výsledku experimentálního vědeckého bádání, což my nepředstíráme, ale máme zato k dispozici spekulativní rozumové argumenty), pak musí doznat, že i on sám spadá do téže kategorie „dogmatiků“, když zcela libovůlně a vědecky neprokazatelně upírá objektivnost a závaznost jinému poznání než cestou pozitivních, empirických věd. Ale my z tohoto srovnání „vědeckého socialismu“ komunistů a „vědeckého světového názoru“ kolegy H. J. Hájka nemíníme vyvozovat závěry o nebezpečí plynových komor a koncentračních táborů, hrozícím ze strany kolegy Hájka. Nepochybujeme, že se tyto věci kol. Hájkovi hnusí stejně jako nám. Proč? Patrně proto, že „neartikulovaně“ uznává zásady, které „artikulovaně“ popírá.

Dnes je středověkému křesťanstvu konec. Nejsme tak zaujatí, abychom to neviděli. Není však konec křesťanství a není málo věřících křesťanů ve světě. Věříme, že je možno křesťanství opět oživit a opět z něho učinit hybnou sílu kultury, mravnosti a společenského řádu. Nemyslíme ovšem, že se nám to zdaří snadno a rychle. Bude to zajisté stát mnoho námahy a zklamání a spoustu času. Ale dojde-li kdy k renesanci theocentrického sociálního řádu, pak bude mnohem dokonalejší než středověký, obohacen novými zkušenostmi a opatrný vůči chybám minulosti, těžící z výsledků pokročilých společenských věd a tak přizpůsobený složitému životu dnešní civilisace. Nepůjde tedy

o návrat do středověku, ani o odhození pokročilé civilisace, nýbrž toliko o vyplnění mezery, vzniklé tím, že civilizační pokrok daleko předhlonil mravní rozvoj. Půjde o nápravu omylů vzniklých z naivního opojení civilizačním pokrokem.

Rádi bychom poukázali na to, do jaké míry můžeme postupovat společně s hnutím kolem Skutečnosti — za předpokladu, že Skutečnost nepřijímá Hájkův „vědecký světový názor“ za své „dogma“. Jsou tu otázky, které lze řešit v oblasti ryze lidského myšlení i úsilí, nepředpokládají nutně křesťanskou víru, a přece i křesťanství usiluje o jejich vyřešení. Vítáme všechno, co prospívá k pokoji, konsolidaci, dobré vůli, a tak připravuje půdu pro přijetí nadpřirozených principů lásky. Pozemský řád nám však není cílem, nýbrž jen jedním z prostředků k dosažení individuální spásy. A tak v soulasu se svým svědomím musíme odepřít spolupráci s každým, kdo pozitivně vylučuje křesťanské principy anebo znesnadňuje život ve shodě s nimi. Není však proti našemu svědomí podporovat mravně a sociálně reformní snahy těch, kdo se otázkami víry neobírají.

Závěrem bychom rádi dodali, že jedinou cestou k novému prožívání přítomnosti Boha ve světě je cesta „meditace a hledání spirituálního řádu“, kterou kolega Hájek nepovažuje za příliš účinnou. Každý musí projít svým přerodem a přehodnocením sám, druzí to za něho nemohou vykonat. Meditace Božích pravd není výlučným zaměstnáním mnichů, jak snad kolega Hájek soudí, nýbrž záležitostí denního života křesťanů z přesvědčení, a je mnohem jednodušším procesem, než se kolega Hájek domnívá. Víru nelze nikomu dát násilím, ba ani argumentací; ale růst víry lze vydatně podpořit bratrským svědectvím. Většina lidí by se nikdy nepropracovala k víře, kdyby nebylo bližních, kteří jim otevrou cestu k zjeveným náboženským pravdám. Na tomto úkolu chceme skromně pracovat. *Křesťanská Akademie.*

Moderní porevoluční člověk lépe si ujasňuje podstatu náboženství. Pochopuje zejména rozdíl náboženství a mravnosti: nezavrhuje náboženství, ale vylučuje v něm a z něho mravnost a na mravnosti organizuje své spoluzítí, protože mravnost — láska, sympatie, humanita — nepodléhá skepsi jako transcendentní idee theologické, na nichž byla vybudována theokracie. Vývoj církve a církvi, vývoj teologie a filosofie dokazuje, jak se hlavní náboženské idee měnily, jak slábly, kdežto základy mravnosti, reální cit člověka k člověku, nedají se žádným rozumem, žádnou skepsi vyvrátit... Odsud pozoruhodný úkaz, že se v nové době etika ve všech zemích pěstuje a prohlubuje od filosofů, laiků, Humem a Kantem, stává se základem názoru na svět a tudíž také politiky.

T. G. MASARYK (Světová revoluce § 126).

ZNOVU O MRAVNOSTI A SVĚTOVÉM NÁZORU

VÁCLAV DEYL.

S VELIKÝM ZAJMEM přečetl jsem si v šestém čísle běžného ročníku Skutečnosti oba články, jednající o shora uvedeném tématu, a to jak dopis Křesťanské Akademie v Římě, tak i podnětný komentář redakce. Oba články zajímaly mne nejen proto, že hledání kořenů současného mravního úpadku mělo by být stěžejním úkolem všech vzdělanců našeho věku a zvláště vzdělanců exulantských, nýbrž proto, že jsem si uvědomil, že bych byl ochoten podepsat oba názory v nich vyslovené — kdybych je četl odděleně. A přece oba názory, z nichž první žádá vnesení Boha do lidské společnosti a zdůrazňuje nutnost „metafysického podezdění“ mravního přesvědčení a druhý vidí kritérium mravnosti jen „v empiricky zjištěných a racionálně uspořádaných potřebách civilisovaného lidstva“, vědomě polemizují jeden s druhým a navzájem se potírají. Poněvadž jejich rozpor mne naplňuje smutkem, je přirozeno, že se táži, zda oba názory se potírají právem, zda ještě dnes je boj mezi náboženstvím a vědou oprávněný a nutný. Je snad boj mezi náboženstvím a vědou totožný s bojem mezi zaostalostí a pokrokem? Musí tento boj být ještě dnes tak akutní jako, řekněme, před padesáti lety? Nestalo se v posledních padesáti letech něco, co celý spor činí méně důležitý, neřku-li zbytečný?

Pokusím se stručně odpovědět na tyto otázky, ačkoliv jsem si vědom, že má odpověď neuspokojí žádnou z obou stran a že si sedám mezi dvě židle. Domnívám se však, že nastoupit cestu, která by vedla k řešení tohoto sporu, je úkol nejprřednější: z rozporu mezi vírou a vědou tyje totiž především komunismus, nezroční-li se z něho dokonce. Tento rozpor rozptlil živé tělo západní kultury a poraněný organismus se stal málo odolný vůči učení, kterému se podařilo být současně vírou i vědou, byť vírou a vědou falešnou. Marxismus, zbarvený komunistickým oportunismem, se dovedl usadit v oně rozsedlině mezi vírou a vědou, která zejména v devatenáctém století se nebezpečně rozšířila. Zdá se, že kdyby se podařilo obě poloviny evropské kultury zase spojit, komunismu by se vzala všechna půda, kterou potřebuje k životu. Zdá se, že — mám-li mluvit prakticky — i rozpor mezi evropskými stranami katolickými a socialistickými je beze zbytku vysvětlitelný upříšleným lpením obou stran na dnes již na štěstí překonaných myšlenkách devatenáctého století. Zdá se totiž, že žádná z obou stran si přesně ne-

ujasnila velikou revoluci, kterou věda v posledních padesáti letech prodělala. Jsem hluboce přesvědčen o tom, že *komunismus žije a tyje jen z neznalosti lidí o této revoluci* a že zahyne, jakmile tuto neznalost překonáme. Až víra a věda se zase spojí.

Nejsem příslušný, abych vykládal o podstatě vědecké revoluce. Uvedu jen, že se dá nejlépe vyjádřit slovem „skromnost“. Moderní věda se stala přes své veliké úspěchy mnohem skromnější než byla věda Laplaceova a již proto by se měla stát přijatelnější i duchům jen nábožensky orientovaným. Tuto novou vlastnost moderní věda ukazuje trojím, mezi sebou ovšem souvisejícím, způsobem:

Předně dnešní věda plně uznává, že všechny její zákony — a říkat „její“ zákony je přesnější než říkat „přírodních“ zákony — nejsou již zákony absolutně platné a stoprocentně jisté, že jsou jen více nebo méně pravděpodobné. Ze jsou to zákony povahy statistické, do nichž se teoreticky připouští zásah náhody, zásah z neznáma. Nevylučuje se tudíž již a priori možnost role metafysických či theistických sil na osudy člověka. Je nesporné, že v tomto zorném úhlu pojem Boha, zázraku atd. nabývá zcela jiný a nikoliv bezpodmínečně protivědecký ráz. Až na několik malých bláznivých sekt v Americe je veliké většině věřících křesťanů, postižených zápallem plic, jasno, že se mají léčit penicilínem a repokoušet Boha voláním po zázraku. Nicméně se domnívám, že i vynálezce penicilínu ví, že jeho lék není stoprocentně a vždy účinný, a že nikdy, ani po svém dalším zdokonalení, takovým nebude. Vždyť člověk je „tvor neznámý“. A právě proto, že dnešní věda je si této skutečnosti vědoma, nepokládá již své slovo za slovo poslední. Vyslovil-li jsem již titul známé knihy Alexise Carrela, neváhám jít i tak daleko, abych v této souvislosti upozornil i na druhou jeho knihu, nazvanou *The Voyage To Lourdes*.

Za druhé moderní věda zabývá se stále více nejen pozorovanou skutečností, nýbrž i „pozorovatelem“, a provádí přísnou kritiku jeho zkušenosti. Po prvé v tomto a až v tomto století položila této zkušenosti — a tím i samé sobě — přesné meze, přes které nebude dáno člověku přejít. Srovnáme zde jen tak zvanou zásadu neurčitosti a vše, co s ní souvisí při bádání intraatomárním. Podle moderní vědy skutečnosti musí mít určitou rychlost, musí procházet prostorem a časem, abych tak řekl lidským, aby-

chom je vůbec mohli pozorovat. Není nesnadno představit si takovou skutečnost, přestupující z nepozorovatelného neznáma do okruhu naší zkušenosti, jako něco nám „zjeveného“. Nechci se pouštět do básnění, myslím však, že by se mohla nalézt nejedna podobnost mezi psychologickým rozpořádáním moderního fysika, čekajícího u svých aparátů na „zjevení“ a „znamení“ z neznáma se vynořujících elektronů, a třeba starozákonních proroků. I moderní fysik je skromný, a nesype-li si právě hlavu popelem, pak se snaží stůj co stůj pokud jen možno litovat svých hříchtů, chtěl jsem říci vyloučit svou pozorovatelskou chybu, chybu svého pozorování, což je jedno a totéž. Avšak přesto, že jsou moderní vědou vypracovány celé složité metody na vyloučení těchto chyb, dnešní věda je si vědoma, že pozorovatelovu chybu úplně není možno vyloučit, že je stále přítomna, a že se přenáší z rovnice do rovnice, způsobující, že příslušné „přírodní“ zákony jsou jen povahy více méně pravděpodobné. Bez zvláštních myšlenkových skoků vidíme, že jsme zde v sousedství starého náboženského učení o dědičném hříchu, k němuž nejmodernější věda má rozhodně blíže než k Rousseauově představě člověka, narozeného jako něco v základě dobrého a nezkaženého.

Za třetí moderní věda je si stále vědoma, že její vlastní základy jsou povahy axiomatické, apriorní, metafysické a, chcete-li, dogmatické. Dokazuje to i její úsilí, s jakým se snaží se od některých aprioristických dogmat oprostit, s jakým se snaží počet svých axiomů zmenšit. Na příklad celé životní dílo Einsteinovo lze vykládat tímto úsilím. Avšak právě toto úsilí samo zase předpokládá empiristicky nijak nedokázanou víru v jiné dogma, v *dogma jednoty světa* či víru v uniformitu přírodních zákonů, která je předpokladem všeho vědeckého bádání a heuristickým principem, bez něhož se nelze obejít. Byť tento postulát zkušenostně zase nedokazuje existenci nějaké nadlidské inteligence, přece ji jaksi mlčky uznává a nejlépe dokazuje, že naše empirické bádání je založeno na víře v jsoucnost nějakého nejvyššího plánu, jehož částičky věda pomalu a postupně odhaluje. Jak patrné, i moderní věda je „podezděná“ vírou v něco metafysického.

Často se mluví o racionálnosti moderní vědy. Dospívá se k ní měřením. Moderní věda je vědou měřící — ovšem její konečné míry jsou axiomy a jsou samy nezměřené. Měříme nezměřeným — metr, jak kdosi řekl, nemůže se sama sebe ptát, jak je dlouhý. Tak i vědecká racionálnost je konec konců zavěšena na víře v lidské míry, které samy racionální nejsou. Zrelativisování všeho lidského poznání včetně zre-

lativisování prostoru a času nutně vede vědu k přemýšlení o absolutnu, bez něhož i pojem relativity je bezsmyslný, a konec víry o věčnosti hmoty a energie (zákon zachování hmoty je dnes považován za postulát empiricky nedokazatelný) a moderní učení o konečnosti (dokonce o zvažitelnosti) vesmíru znovu připomínají stará učení o stvoření světa . . . Připomeňme si jen ještě, že se řeklo, že věda je jen natolik vědou, nakolik je matematikou. Matematika však — a srovnejme zde stále svěží spisy Poincaréovy — nepracuje jen metodou empirickou, induktivní, nýbrž také metodou deduktivní a intuitivní. Že se tato metoda znovu a znovu přenáší i do praktických vědeckých disciplín, na příklad do nauk právních, je nepopíratelné.

Touto svou moderní skromností dnešní věda velmi často vědomě nebo nevědomě navazuje na myšlenkový pochod všech těch Descartesů, Pascalů, Leibnizů a Newtonů, kteří kromě známých a novověkých tvořících spisů matematických psali také spisy čistě theologické. Návrat k nim není a nemusí být vždycky návratem do středověku a často návrat ad fontes je spíše renesancí než úpadkem. I dnes možno uvést mnoho jmen, které ukazují, že jedna a tatáž osoba může být současně moderním vědcem a dobrým křesťanem. A že nemusí být zmiňována žádnými vnitřními rozpory. Domnívám se, že od takových osob měli bychom se učit.

Nemluvme však jen o přírodních vědách, máme-li mluvit o mravnosti a jejich základech. Uznáváme, že sociologické vědy — snad dosud pod vlivem Comeovým, jehož Masaryk tak přísně kritisoval — si dosud nepřisvojily ony nové zásady moderních přírodních věd, které jsem shrnul v názvu „skromnost“. Je však velikou otázkou, zdali právě proto nejsou pozadu za vědami přírodními, zda jejich pýcha není odpovědná za množství protichůdných názorů, kterými slýnou, a za nedostatek výsledků, které by mohly všem býti přijaty. Jsem přesvědčen, že metoda vědy je jediná, a že by sociologii a naukám ji obklopujícím (včetně vědy politické) neškodilo, kdyby se poohlédly, co se děje v tak zvaných přírodovědách.

Souhlasím plně s názorem H. J. Hájka, že „kriteriem pro člověka“ zde a nyní „jsou empiricky zjištělné a racionálně uspořádané biologicko-psychologické a sociálně-kulturní potřeby civilisovaného lidstva“. Dovolují si však dodat, že nutno zjistit, co se míní „potřebami“. Ne všechny potřeby jsou totiž empiricky zjištělné (vážný nekatolický Američan mi řekl, že úspěchy katoliců v Americe vysvětluje tím, že některé protestantské sbory se staly jen dob-

ročnínnými sociálními spolky a neukojují již všeobecnou lidskou *potřebu* po mysticismu), a pak i ta empirie má svůj konec a jejím koncem je — smrt individuálního člověka. Jsou totiž hodnoty, za které je nutno položit život a tedy konec konců i celou empirii „pozorovatele“. A je známo, že se životy vždycky kladou jen na oltáře — a nikoliv na nějaké tabulky, na nichž se budou zjišťovat a pořádat různé biologicko-psychologické a sociálně-kulturní zkušenosti, aby se zjistilo, kolik jich mluví pro obětování života a kolik proti. Souhlasím plně s Havlíčkem, když se směje starým babám, které, když jim koza málo dojí, běží k Pánubohu. Dovolují si však tvrdit, že od roku 1938 nastaly v životě našeho národa nejméně dva okamžiky, kdy národ a jeho vedoucí představitelé měli postupovat více deduktivně a méně empiricky, méně počítat a více věřit. Věřit v absolutní pravdy a v mravní příkázání. Nikdo mi nevymluví, že by tak postupoval Masaryk, onen Masaryk, který je předním představitelem humanismu, který se nelíbí Křesťanské Akademii. Nebot' s nesčetných výroků a činů Masarykových vídíme, že znal *meze* svého vědeckého humanismu, a že dával nejen, co je empirické, vědět, nýbrž také, co je Božího, Bohu.

Souhlasím s pisatelem druhého článku, že „dnešní světová mizerie“ nevznikla na pozitivistickém a pragmatickém Západě. Podle mého mínění však na něm nevznikla ne proto, že je pozitivistický a pragmatický, nýbrž proto, že těmto svým myšlenkovým proudům dovedl položit určité meze. Prakticky jsou tyto meze dány již v zásadách amerického Prohlášení Neodvislosti, které se stalo jakýmsi dogmatem a

tisícekrát v dějinách Spojených Států Amerických působilo proti směrům pozitivistickým a pragmatickým. Je jisto, že přesto, že si náboženští kazatelé stěžují na úpadek náboženského života v Americe, náboženské zásady zasahují zde neobyčejně silně do veřejného života. Uvědomíme-li si na příklad, jaký vliv mají všechny možné náboženské společnosti i v politice, pochopíme, že i velkorysá americká pomoc ostatnímu světu musí být voličům odůvodněna i jinak než jen nějakými statistikami dovozu a vývozu. Naopak zase jsem přesvědčen, že mizerie vzešla z Němcka a Ruska *nebyla způsobena lpěním na metafysických věcných pravdách, nýbrž tím, že právě pozitivistické a úzce pragmatické potřeby chvíle čistě pohansky povýšila na nábožensko-vědecká dogmata*. A zde jsme u toho nejdůležitějšího: člověk se nikdy neobejde bez víry; ztratil-li pak víru v pravého Boha, či chcete-li ve vědecké axiomy, brzy se začne klanět zlatému teleti své okamžité potřeby. Ergo každý boj proti novověkým modlům a novověkému modlářství musí začít kritickým zkoumáním mezi lidského empirismu.

Tyto meze budou patrně členové náboženských církví a lidé praktické vědy klást na různá místa. Avšak již tento spor o umístění těchto mezi bude značným pokrokem před nynějším stavem, kdy se bojuje o samotné zásady, které by měly být bezesporné. Začneme-li bojovat ji jen o meze, pak již jsme na cestě k dobremu sousedství mezi vírou a vědou, jsme na cestě k vytvoření skutečně jednotné protikomunistické fronty a k porážce komunismu, který není než modloslužebnictvím. A co víc — jsme na cestě k mravnějšímu zítřku.

Učení Ježíšovo nám nevyhovuje úplně. Dá se sice do slov evangelíi mnoho vinterpretovat, ale to je počínání marné: ty výklady jsou podle dnešních potřeb náboženských, ty potřeby rozhodují a vnukají nám nové a vyšší ideály — k čemu tedy ve všem ta umělá oklika přes evangelia? Jak byl Starý Zákon překonaný Novým, tak překonáváme Zákon Nový; jenže krok od zjeveného Boha k nezjevenému, od náboženství zjeveného k nezjevenému je mnohem těžší.

... není dvoji pravdy, pravda je jen jedna. Pravda je jen pravda vědecká, kritikou ověřená a zdůvodněná; proto také náboženství moderního člověka spočívat musí na pravdě vědecké, jeho náboženství bude spočívat na přesvědčení, nikoli na víře. Věřit, znamená věřit něco a někomu — není jiné autority než věda a vědoucí člověk.

T. G. Masaryk (V boji o náboženství, 1904).

Dva velké dogmatické systémy ůhají na moderního člověka, když jeho duch je unaven: mám na mysli systém Říma a systém Moskvy. Zádny z nich neposkytuje místa pro svobodnou mysl, která je zároveň slávou a utrpením západního člověka. Jsou to jen bolesti dospívání, které ji činí utrpením. Svobodný člověk, plně vyspělý, bude pln radosti, síly a duchovního zdraví, avšak v mezidobí trpí.

BERTRAND RUSSELL (*New Hopes for a Changing World*, 1951).

TRAKTÁT NA POKRAČOVÁNÍ

ALBERT.

Uvěřejňujeme tuto studii v přesvědčení, že bude cenným podnětem k přemýšlení o politických institucích moderní demokracie; připomínáme však zároveň, že se nezotlužňujeme se všemi specifickými politicko-filosofickými názory a státoprávními požadavky autora. (Redakce.)

JEDNIM z dalších zdrojů krise demokracie parlamentárního typu je neorganické, ne-logické a konfusní uspořádání a rozdělení vládní moci. Nepodceňujme — byl to faktor nesmírně významný, když zimnice sociálního a politického rozvratu začala lomcovat státním ústrojím; režim byl těžkopádný, nehospodárny i nevykonný, takže parlamentární demokracie hlavně z tohoto důvodu podléhaly totalitě. Mluvíme v minulém čase, majíce na mysli situaci v Itálii před Pochodem na Řím, v Německu před 30. lednem 1933, nebo, v poněkud jiné korelaci, ve Francii v roce čtyřicátém — bylo by však, žel, možno užít i přítomného nebo budoucího času.

Příčiny špatné stavby státního zřízení nutno hledat především v oblasti historie. Dějiny vzniku a růstu moderní demokracie obsahují v sobě odpověď velmi zřetelnou pro toho, jenž hledá. Středověký městský stát, gotická polis, ať v Středozemí nebo na březích Baltu, nebyl půdou, z které řád lidovlády v našem slova smyslu vzešel. I když jeho zřízení prvé teoretiky demokracie inspirovalo (benátská ústava bývala na př. v 18. století oblíbeným diskusním tematem), aristo- nebo lépe timokratický charakter oněch států miffil ke zmrtnění, nikoli k životu plnějšímu. Zápas demokracie se odehrál na půdě velkých západních států a byl to boj poloфеудálního zúřednicového absolutismu panovnického s bohatnoucí vrstvou obyvatelstva (v podstatě buržoasif), která s mladickým sebevědomím žádala pro sebe právo spolurozhodovati. A tento zápas se stal leitmotivem parlamentní demokracie; ať už byl v době pozdější konkrétní chod dějin jakýkoli, tento motiv se stále znovu a znovu vynořuje, aby ovlivňoval směr a ráz výstavby demokracie.

V době, kdy okleštění panovnické moci se ocitalo na pořadu dne, dodal francouzský myslitel Montesquieu svou geniální koncepci trojdištnosti státní moci (exekutiva, legislativa, jurisdikce) zastáncům nových myšlenek skvělou zbraň. Přestože se jeho ideje staly obecným majetkem, ba takřka ideologickým heslem liberalismu, neměly pro další vývoj politický ten význam, který jim náležel. Uspěkneňy, a

to opět jen do jisté míry, byly pouze v ústavě americké; v Evropě, kde dynamika Velké revoluce svedla vývoj jiným směrem a kde francouzský vzor získal fascinující vliv, zůstaly více méně jen šedou theorií. Krvavý revoluční kvas v 18. a 19. století znemožnil harmonické rozdělení a uspořádání moci. Na posice vládní se pohlíželo jako na strategické body ve válce. V zemích, kde revoluce, reprezentovaná lidovým zastupitelstvem, zvítězila, se parlament stal mocí rozhodující, ne-li výlučnou, zatím co exekutiva, ponechaná zpravidla v rukou panovníka, byla náležitě osekána. Tam, kde po odražení revoluční vlny se starý absolutismus jen „zmmodernisoval“, zůstala exekutivě zřetelná převaha, parlament byl jen fasádou (Vilémovské Německo, Rakousko-Uhersko, Rusko po r. 1905).

V Americe je Montesquieu živý podnes: President-exekutiva, parlament-legislativa, nejvyšší soudní dvůr-moc soudní. Postavíme-li vedle toho průměrný evropský liberálně-parlamentní stát (ne pouze starou ČSR), rozdíl se nám ozřejmí. Výkonná a soudní moc „slabě“, prakticky v područí sněmovny, naproti tomu parlament, původně jen legislativní, zbytnělý jako Bumbříček, usurpoval daleko největší porci státní moci. Každá demokratisace, každé zlidovění ústavy bylo v Evropě parlamentarizací. V tom spočívá crux dnešní hárané situace. Parlament rostl kompetencí i počtem členů. Poněvadž však tolik moci ve zdraví absorbovat nemohl, stal se ponaáhlou zdrojem faktické anarchie.

Myslíme, že stačí napovědět a netřeba dokládat. Jsme tu u jedné z hlavních příčin dnešních katastrof politického života. Jak mohlo někdy až 600hlavé těleso pracovat rychle, účinně a se znalostí otázek? Ministerstvo, kdysi skupinka královských příručích, se stalo poskokem sněmovny; stačilo nepříznivé votum v sebe bezvýznamnější otázce a vláda musila odstoupit. Kabinety se střídaly rychleji než služebné u rozmarné milostpaní; viz Francie. Jednota všech tří mocí bývala uváděna jako charakteristika diktatury. Jest zřejmo, že v úpadkovité demokracii hypertrofií parlamentu

tato jednota byla uskutečněna. Tedy diktatura? Spíše malicherná a přitom bezhlavá tyranie systému, který paralysoval nejlepší národní síly. Chce-li se demokracie dostat ze začarovaného kruhu, musí především této anomálii věnovat pozornost.

Schema Montesquieuovo bylo vypracováno v době, kdy stát byl smyšleným homunkulem ve srovnání s dnešním olbřímím — kdy veřejná moc měla jiné funkce než dnes. Liberální koncepce státu co nočního hlídače, která se v 18. století jako politický ideál počala vynořovat, je v době současné ztrouchnivým anachronismem. Je nutno dívat se skutečnosti do očí. Především, jak úžasně se rozvila státní moc v oblasti hospodářské a sociální od Montesquieuových časů! S hlediska exekutivy lze se konec konců této změně přizpůsobit. Vznikla nová ministeria, nové úřady i instance. Až na určité úpravy technického rázu se v této sféře nemusí měnit ničeho. Zato však legislativa! Požadavky na ni kladené se zmnohonásobily; sněmuje se však stále jako před sto lety. Víme sami z naší československé zkušenosti, jak na příklad o subtilních otázkách hospodářského plánování nebo organisace odborného školství hlasovali lidé, kteří věci ani za mák nerozuměli. Je sice pravda, že věc za ně promyslili odborníci z partaje, kteří pak sněmovní frakci informovali, kdy se má zvedat ruka. Nemějte nám za zlé, že nás toto řešení neuspokojuje. Nikdo nevytýká, že poslanci nejsou polyhistori — nikdo nežadáme. Pokud to však je prakticky možno, je nutno legislativu účelně specialisovat. Máme na mysli hospodářskou komoru, která by měla na starosti hospodářské a sociální zákonodárství. O tom později více — zde jsme jen chtěli vyzvednout nutnost dělby práce i v tomto oboru.

Třetí složku moci ve státě chápal Montesquieu jakožto moc soudní; pro nás je to příliš úzký pojem. Je zapotřebí rozšířit jej na oblast veřejné kontroly vůbec. Tato ve formě interpelací, intervencí a parlamentního vyšetřování žila, resp. živořila, v symbiose se zákonodárstvím. Pronikavá kontrola chodu státního stroje i veřejného života jest *conditio sine qua non* pro demokracii — proto jsme rozhodnutí stoupenci její integrace. Musí být k dispozici vlastní volený orgán. Leč i o tom na jiném místě.

*

Přistupme nyní k praktické problematice našeho námětu. Jak přebudovat základy naší

demokracie, položené ústavou z r. 1920?

Začneme mocí výkonnou. V jejím čele stojí prezident, dále ministři a konečně úřední aparát, armáda a bezpečnostní složky.

President republiky je v naší ústavě střížen dle francouzského vzoru; pokud mu připadla významnější úloha, vděčí za to kategorickému odporu T. G. Masaryka, jenž se nechtěl dát deklasovat na prezidenta loutkového. Tím bylo umožněno, že hlava státu měla možnost vystupovat jako ústavní korektiv, kteréhožto práva bylo v prvních letech Masarykova prezidentování nezdířka použito (viz na př. Práškova aféra). Jestliže úřad presidentský neušel některým neblahým zjevům, jako na př. byzantinským tendencím za Benešovy éry, nenese na tom viny ústava, nýbrž příčiny nutno hledat — Traktát, atd. — —3—

dati jinde, v daném případě v nezralosti občanstva. Třebaže jsme přesvědčenými stoupenci autoritativní demokracie, doufáme, že jednou bude v našem státě jeho hlava právě tak svobodně kritisována a posuzována, jako je tomu na př. v USA.

Ustanovení staré ústavy, že president republiky je volen sněmovnami, bylo velmi moudré. Pátá volba voličstvem vede k plebiscitnímu presidentsví — předcházející volební kampaň škodí nesmírně státní autoritě a je nebezpečí, že president bude jednat jako exponent určité strany nebo koalice, nebezpečí velmi reálné. Proto se přimlouváme, aby se v tomto ohledu u nás ničeho neměnilo. Též délka presidentského úřadu — 7 let — jest ideální. Častější střídání (jako v Americe) by ohrožovalo stabilitu vládního kursu. Jinak, aby se předešlo nebezpečí osobního režimu, lze ustanovit, že nikdo nesmí presidentský úřad zastávat déle než po dvě funkční období. Volitelný nechť jest každý občan, dovršivší 40 let svého věku a požívající veškerých občanských práv. Bylo by žádoucí, kdyby tyto podmínky byly do jisté míry rozhojné, tak aby byla dána záruka obzvláštní osobní bezúhonnosti; než k tomu není nevyhnutelně třeba ústavní litery — tradice by nám byla milejší.

President nechť jest žalovatelný jen ze tří deliktů: porušení ústavy, zneužití moci úřední a velezrada. Kompetentním tribunálem budiž senát.

V jednom bodě bychom chtěli ústavní pravomoc presidenta republiky rozšířit. Jest vhodné, aby v budoucí ústavě bylo jasné řečeno, že prezidentu náleží výhradní právo jmenovat

PŘEJEME VŠEM SVÝM ČTENÁŘŮM ŠŤASTNÝ ROK 1952.

a propouštět ministry. Tak jako v Americe, kde prezident do vlády povolává osobnosti vlastní volby, neovlivňován a neomezo-
ván. Jednak tím bude vyčtena osobní odpovědnost prezidenta za volbu osob a za program, jednak bude zaručen homogenní kabinet, nepoplatný parlamentu.

Tím se dostáváme k dalšímu činiteli exekutivy — k vládě. Lze už tušit, jaký ideál nám tane na mysli. Vláda odborná, úřednická, mimo strany a nad stranami. Není to novum v našich poměrech; v prvé republice byly tyto vlády pouze výjimkou, ujímal se úřadu zpravidla tehdy, když bezradné partaje neslavně utekly od nedořešeného početního úkolu. A počítaly ty vlády Dr. Jana Černého opravdu znamenitě — zatím co hospodaření koalice zápasilo s chronickým schodkem, měly vlády úřednické finance ve skvělém pořádku. Což ostatně není divu tam, kde ministerské resorty nejsou koryty nebo prebendami, kde u vesla je odborník s administrativními vlohami, kde v zasedáních ministerské rady se nehandluje s posítkami nebo ústupky. Budou-li ministři bez stranické příslušnosti (což politické uvědomení a vzdělání naprosto nevylučuje), bude také státní aparát, a zejména armáda a policie, chráněn před zestraničením a zpolitisováním. Pronikavá reforma těchto složek bude po osvobození nutná, nespadá však do rámce naší úvahy. Chtěli bychom jen upozornit, že alespoň pro první dobu bude nutný zákon, kterým by aspoň určitým kategoriím veřejných zaměstnanců bylo zakázáno funkcionářství v politických stranách. Zejména armáda a policie musí být před agitací a pod. nekompromisně chráněna.

Počet ministerstev musí být v nové demokracii zredukován na 14-16, jako za prvé republiky; důraz budiž kladen na účelnou diferencii resortů. V režimu, který zde doporučujeme, měl by ministerský předseda úlohu po výte koordinační, zastupoval by vládu ve sněmovně a předsedal jejím schůzím. Tedy „silný“ prezident a „slabý“ ministerský předseda; nikoli, jako doposud v liberálním parlamentarismu, obráceně. *(Pokračování příště.)*

VÝNATEK Z DOPISU

(Připomínky k dopisu Křesť. Akademie v č. 6.)

1. Členové KA jsou přesvědčeni, že reforma institucí nám v ničem nepomůže bez obnovení ideologicko-theologické jednoty. To je velmi nebezpečné tvrzení ze dvou důvodů: a) KA žádá nemožné a ví, že žádá nemožné. Chce zrušené přirozené a nevyhnutelné plurality zdrojů

mavních soudů. Buď tedy o ně bude usilovat přesvědčováním a obracením na víru, což znamená přeložení cíle do eschatologické perspektivy. My však potřebujeme lék ještě dnes nebo ještě v této generaci, nemají-li spustit atomové pumy a svět být vyhozen do povětří. Kdyby KA byla důsledná, doporučila by svým stoupencům odchod na poušť, na neznámé ostrovy nebo se dát vystřelit na měsíc. Ježto jediný lék — podle názoru KA — je nedostupný, pacient musí zemřít; b) nebo je možné zavést jednotu theologicko-metafysického názoru cestou administrativní, nebo se o to aspoň pokoušet. Je to vyloučený protiklad v přivlastku, protože nemohu nikomu nařídít, aby měl nějaký názor. V tom okamžiku by se KA postavila na stejnou stranu s totalitními proudy. I když tomu nechceme uvěřit, že by měla takové úmysly a metody práce, postačí již její pasivní vyčkávání a naprosté negování opravných snah společenských zřízení, aby hrála do ruky fašismu a komunismu. Je-li lhostejno, zda platí habeas corpus act nebo ústavní svobody (dokud nebylo dosaženo jednoty v metafysickém základě) čili nic, nemám důvodu, abych se zatím pohoršoval nad existencí koncentračních táborů.

2. Názor KA je i s křesťanského stanoviska heretický. Klade si za cíl dosáhnouti království božího na zemi lidskými prostředky ještě před příchodem posledního soudu. Stejná hereze je již v tom, jestliže něco takového pokládá za možné. Ekumenie v širokém slova smyslu, t. j. duchovní jednotu všeho lidstva v jediné a pravé církvi Kristově, jest cíl ležící — měřeno normálními časovými měřítky — v nekonečnu. Ještě křiklavější je tato hereze pak v tom, že toto urychlení a zesvětštění nehlubšího a nejdůležitějšího procesu vývoje vesmíru jest žádáno proto, abychom si ve své okamžité slabosti a bázni nésti svůj kříž, který sotva je o mnoho těžší než úděl lidstva za vpádu nomádů, Třicetileté války nebo teroru francouzské revoluce, trochu ulehčili. Zde jsou na místě slova Havlíčkova. Chceme jednotu v Bohu, protože

... bez Boha se sprostým lidem
není k vydržení.

Jinými slovy to, co vytýká KA t. zv. positivismu nebo agnostikům, t. j., že chtějí nápravu člověka, protože „to bolí“, když lidé jsou špatní, hlásá sama, ale přitom upadá navíc do rozporu se sebou samou. Zatím co instituce pozemské tu jsou opravdu „od toho“ a k němu jinému, než aby činily vztahy mezi lidmi snesitelnějšími a tedy jejich reforma je na místě, když „to bolí“, chce KA vyloženou svatokrádež: urychlení eschatologického vývoje, aby se naší generaci ulehčilo. Možno říci s Čechem, že opravdu „z trosek chrámů bídné krámy staví“!

M. L.

KUPUJEME ČESKÉ A SLOVEN-
SKÉ KNIHY A ČASOPISY:

*klasiky, díla náboženská, hospo-
dářská, historická, beletrii, starší
i novou poesii. V Německu platí-
me markami v ostatní cizině do-
lary. Podrobné nabídky s udáním
požadované ceny na*

Redakci SKUTEČNOSTI, München,
Postamt 62, Schliessfach 6, U.S. Zone,
Germany.

BIBLIOGRAFIE SUDETSKÉ PU-
BLICISTIKY, určená politickým pra-
covníkům, vyjde v řadě prací Studij-
ního ústavu Skutečnosti.

*Tato bibliografie obsáhne mimo ze-
vrubních informací o politické a kul-
turní činnosti sudetských Němců po-
drobný popis všech důležitých knih a
časopiseckých článků o této otázce, vy-
daných sudetskými Němci. Účelem pu-
blikace je, aby zájemcům usnadnila roz-
hled po důležitém aspektu německé
otázky. Přibližná cena DM 3.—, nákla-
dem německé mutace DEMOCRATIA
MILITANS. Zájemci nechť napíší na
adresu:*

MUENCHEN, Schliessfach 6, Post-
amt 62, GERMANY.

LOFKO LTD.

SOFT DRINKS MANUFACTURERS

41-5, CHIPPENHAM MEWS

LONDON, W. 9.

„SKUTEČNOST“, Independent Review in Czech and Slovak. Directed by Editorial Board. Published monthly in Great Britain. Publisher's Office: 28, Orchard Crescent, Edgware. Printed by Warwick Printing Co., Ltd., 9, High St., Warwick.